W. K. SCHWEICKERT

CINEVA A CERUT VIN ROȘU

W. K. SCHWEICKERT ★ CINEVA A CERUT VIN ROSU

Lei 1,50

Nº 33 Școala

Meridiane

W. K SCHWEICKERT

CINEVA A CERUT VIN ROȘU

EDITURA DE STAT PENTRU LITERATURĂ ȘI ARTĂ

În romîneşte: *G. Rădulescu*

W. K. Schweickert
ES HAT EINER ROTEN WEIN
VERLANGT
Mitteldeutscher Verlag — Halle (Saale)
1953

CUVINT INAINTE

„Cineva a cerut vin roşu" *este de fapt ultima povestire din cuprinsul unei pasionante cărţi, cu acelaşi titlu, a scriitorului german W. K. Schweickert — deopotrivă autor şi al unei cărţi satirice de mare succes, intitulată:* Boul din Kula. *Iar cartea, în întregimea ei, este povestea plină de peripeţii a unei arme militare, între anii 1919 şi 1953.*

La prima vedere, biografia aceasta romanţată a unei arme, al cărei destin e urmărit de-a lungul a mai bine de treizeci de ani, ar putea pare oarecum ciudată — folosită astfel ca osatură a unei cărţi. Dar în Germania militaristă — aşa cum ne spune autorul într-una din cele şase povestiri care alcătuiesc volumul — viaţa unei arme era de multe ori mai uşor de reconstituit decît aceea a unui om. Atunci cînd murea

un om, decesul era pur şi simplu consemnat în registrul respectiv, la rubrica indicată, ca o „întîmplare nefericită" sau un „accident". Cînd era vorba însă de o armă, lucrurile căpătau deodată greutate. Pentru arme existau prescripţii, existau regulamente, dispoziţii, ordine şi legi, erau acte ce trebuiau semnate, stampilate, parafate, şnuruite şi legate ; era în sfîrşit vorba de un „caz" ce merita toată atenţia.

Aşa se face că, scoasă pe ascuns de un muncitor german dintr-o fabrică de armament, într-o perioadă de avînt a mişcării muncitoreşti, arma cu numărul 25262 este eroina mută a unor povestiri, care ne fac cunoscute atîtea întîmplări şi situaţii, atîtea locuri şi oameni încît atunci cînd întoarcem ultima filă a cărţii ne dăm uimiţi seama că, fără să ni se fi atras luarea aminte, am parcurs pe nerăsuflate o autentică, vastă şi fidelă cronică a cîtorva decenii de viaţă germană. A unor decenii dintre cele mai frămîntate din istoria atît de zbuciumată a poporului german, cînd forţele înaintate ale acestuia au avut de înfruntat o ofensivă în acelaşi timp insidioasă şi neruşinată, crudă şi vicleană a duşmanului de moarte al Germaniei şi întregii omeniri : militarismul prusac. Trecînd din mîini de muncitori în posesia bandelor contrarevoluţionare din Pomerania, apoi în proprietatea poliţiei din Chemnitz şi, din nou, în mîini de comunişti germani care în cea mai adîncă ilegalitate luptă împotriva demenţei brune care a cuprins Germania, arma cu nr. 25262 este în cele

din urmă încredinţată de un antifascist german unui francez deportat în lagărele de exterminare hitleriste, pentru ca după război fostul luptător din rezistenţa franceză să o înapoieze celor cărora li se cuvine de drept : apărătorilor păcii din Republica Democrată Germană. Aceasta este tema cărţii, fireşte în liniile ei cele mai mari.

Dar este o sarcină ingrată de a trebui să te referi la o astfel de carte, printr-o schemă redusă la ultima limită. Pentru că ceea ce este îndeosebi remarcabil în cartea lui Schweickert — lucru care reiese din plin şi din povestirea pe care o înfăţişăm aici — este tocmai lipsa oricărui schematism, capacitatea de a oglindi probleme importante într-o manieră extrem de atrăgătoare şi de convingătoare, talentul de a zugrăvi cu o egală uşurinţă oameni din cele mai diverse straturi sociale, priceperea de a conduce acţiunea în aşa fel ca atenţia cititorului să rămînă încordată pînă la ultimul rînd, limba vie, nervoasă, pitorească.

De ce acest titlu, care pare puţin surprinzător la prima ochire şi fără o legătură evidentă cu intriga cărţii, aşa cum a fost ea prezentată pînă acum ? Pentru că cineva a cerut în Franţa un pahar de vin roşu, într-o zi în care ocupanţii nazişti interziseseră vînzarea acestui fel de vin şi a dovedit astfel că nu cunoaşte ordonanţele comandaturii hitleriste şi că este venit de pe alte meleaguri şi deci suspect... Şi într-adevăr cel care a cerut un pahar de vin roşu era un luptător din rezistenţă, lansat în plină noapte deasu-

pra pămîntului cotropit al Franței, în apropierea unui obiectiv important...

Dar am face oare un bun serviciu cititorilor, anticipînd asupra subiectului acestei povestiri atît de captivante și atît de actuale, deși se întîmplă cu mulți ani în urmă? Răspunsul este mi se pare, conținut chiar în întrebare.

DUMITRU HINCU

„C'est pour vous"![1] zise Pierre Rigaud, în timp ce șoferul, cu o minuțiozitate demnă de toată admirația, care dă răgaz pasagerului să fie darnic, căuta mărunțiș prin buzunare.

„Merçi, monsieur!"[2] Șoferul dădu din cap și se uită împrejur, să vadă dacă nu se arată pe undeva, pe aproape, cineva căruia să-i strige un *„Holà! Où voulez-vous que je vous conduise?"*[3] și pe care să-l poată lua cu el la înapoiere, spre Paris. Dar nu zări pe nimeni și taxiul porni în viteză, pe caldarîmul îngust, sclipind în soarele după-amiezii.

---

[1] Pentru dumneata! (In franceză în original.)
[2] Mulțumesc, domnule! (In franceză în original.)
[3] Hei! Unde doriți să vă duc? (In franceză în original.)

Ceasul de pe frontonul clădirii administrației aeroportului Le Bourget arăta că trecuseră cîteva minute după ora patru. „Mai am vreme," își zise Pierre Rigaud, care nu voia să sosească decît în ultimul minut. Nădăjduia că în felul acesta revizia bagajului său la biroul vamal va fi făcută mai de mîntuială. Își ridică încet geamantanul și servieta, aruncă o privire împrejur și se îndreptă spre clădirea aeroportului, trecînd pe lîngă locul de parcare a mașinilor, unde, între cîteva turisme și motociclete aștepta un strălucitor omnibus de lux, galben ca lămîia. Lîngă intrare se opri și așteptă.

Apucă între degete o țigară din pachetul care se afla în buzunarul trenciului său decolorat. Apoi scotoci în zadar după chibrituri.

Pierre Rigaud, în vîrstă de aproape treizeci de ani, salariat al librăriei progresiste Henri Nicole din Rue Faubourg Saint-Honoré din Paris, era un om îndesat, de statură mijlocie. Purta o bască peste părul negru și buclat. Obrazul lui îngust și ars de soare, ochii căprui închis, aproape negri și nasul ușor arcuit dar cam prea lat, trădau pe originarul din Pirinei.

Arătătoarele ceasornicului de pe frontonul clădirii administrației păreau că abia se mișcă. Și nu le grăbea mersul privind în același timp la ceasul lui de mînă, cu cadranul negru.

Enervat că nu trece cineva pe lîngă el cu țigara aprinsă, se îndreptă în cele din urmă, cu douăsprezece minute mai devreme decît avusese de gînd, spre locul de unde decola cursa spre Berlin.

Funcționarul care-i cercetă biletul îl pofti, arătînd cu mîna, spre ușa de sticlă de la capătul coridorului luminat cu neon: *„Enregistrement des bagages et la douane, monsieur !"* [1]

Rigaud dădu din cap. Porni încet mai departe, împinse cu geamantanul ușa mobilă, cu două canaturi și o propti cu servieta din mîna cealaltă, cînd dădu să se închidă din nou. Oscila încă pe cînd el ajunsese în fața primului dintre cei doi funcționari vamali de la ghișeul de bagaje și-și așeză în fața lui valiza și servieta.

— Aveți ceva de declarat, domnule? îl întrebă, din obișnuință, funcționarul vamal în uniformă albastră, fără a aștepta vreun răspuns.

Pierre Rigaud clătină din cap.

— Nu!

— Permiteți, spuse funcționarul, un om cam de vreo patruzeci de ani, cu o cicatrice pe bărbie, și trase geamantanul către sine.

— Cheia, vă rog!

— Deschis... zise Rigaud.

Încuietorile se deschiseră. Mîna funcționarului vamal, o mînă păroasă, cu vine groase, pipăi cămășile, apucă costumul cafeniu împăturit, împinse la o parte trusa de culoare galbenă deschisă și scotoci în buzunarul de stofă din partea interioară a capacului valizei. Apoi netezi totul

---

[1] Înregistrarea bagajelor și vama, domnule! (În franceză în original.)

la loc. Pierre Rigaud răsuflă, uşurat, dar funcţionarul vamal ca şi cum ar fi simţit asta — căci de auzit nu-l putea auzi în nici un caz — tocmai cînd era gata să închidă capacul, băgă încă o dată mîna în cufăr, sub costum, sub pijama, se opri, şovăi o clipă, cînd dădu de ceva metalic, şi scoase afară o puşcă fără pat. Aruncă pasagerului din faţa lui o privire mirată, neîncrezătoare. Rigaud surîdea, ca să-şi ascundă nesiguranţa. Ochii lui căprui închis sub sprîncenele stufoase, aproape împreunate, păreau să se ferească îndărătul unor încreţituri şirete. Dar băgă îndată de seamă că asta nu se prinde.

— O puşcă militară nemţească! zîmbetu-i apărea mai şters. Adică a fost odată! N-are închizător, n-are pat... Cred că nu se mai vămuieşte... Dar, dacă trebuie...

Funcţionarul vamal rămase rece. Nu spuse nimic, dar de data aceasta îşi vîrî amîndouă mîinile în geamantan şi scoase totul afară. Amîndouă cămăşile, indispensabilii, costumul, batistele, totul. Căută în buzunarele hainei, pipăi căptuşeala, desfăcu apoi cu băgare de seamă trusa de călătorie şi scoase chiar şi capacul cutiuţei strălucitoare pentru săpun, după ce deschisese şi scuturase toate sticluţele. Rigaud tăcea şi privea în aparenţă indiferent. Puşca zăcea lîngă cufăr. De uimire, o cuconiţă de ale cărei bagaje se ocupa cel de-al doilea funcţionar vamal, rămăsese cu gura căscată. O gură prea largă, vulgarizată de stratul prea gros de roşu de buze. Privea ţintă la puşca ce

zăcea acolo, lipsită de pat şi prăpădită, ca o biată puşcă de braconier. Rigaud îi simţea privirile speriate şi curioase. „Asta priveşte şi cu gura! M-o fi luînd drept un gangster!“ îşi zise el şi zîmbi amar cînd funcţionarul tăie în bucăţi săpunul.

— Faptul că deţin o armă care nu mai poate folosi pare să mă facă suspect, rosti el liniştit. Să vă explic: arma asta a fost odată o puşcă nemţească!

Îşi deschise trenciul, ca să se poată vedea cele două panglici ale ordinelor Rezistenţei prinse la reverul hainei şi se căută în buzunarul de la piept.

— Am primit-o într-un lagăr de concentrare german, am purtat-o la eliberarea de către Armata Roşie şi am luat-o cu mine la Paris. Ca amintire!

Îşi vîrî mîna în portofel.

— Iată paşaportul meu — şi iată şi actele mele: am fost membru şi conducător al grupei „Fabien“ din F.T.P. — *Francs-tireurs et partisans* [1] — şi sînt în comitetul central al aparatului de ocrotire socială din *Fédération Nationale des Déportés et Internés, Résistants et Patriotes* [2], din Paris. Presupun că ajunge!

Funcţionarul vamal nici nu se uită la acte.

[1] Franctirori şi partizani (în franceză în original).

[2] Federaţia Naţională a foştilor Deportaţi şi Internaţi, luptători ai Rezistenţei şi patrioţi (în franceză în original).

— Nu mă îndoiesc de cele ce spuneţi dumneavoastră, dar, în Franţa, civililor le este interzis să deţină puşti militare!

Apucă puşca:

— Şi aceasta este o puşcă militară!

Rigaud îşi sprijini amîndouă mîinile pe masă şi se aplecă înainte.

— Daţi-mi voie! Nu mai e o puşcă, ci o amintire. Un obiect cu totul lipsit de valoare. Dar nu pentru mine!

— Asta n-o pot hotărî eu, domnule! În asemenea cazuri trebuie să mă conduc după instrucţiuni, după legi. Cîtă vreme aţi fi ţinut această puşcă la dumneavoastră acasă, agăţată pe perete, mă rog... Acum sînt însă nevoit să vă cer permisul care vă autoriză să deţineţi arma cu numărul... cu numărul... şi felul în care se aplecă asupra puştii trăda miopia... cu numărul 25262?

Rigaud se gîndi o clipă. Se uită la ceas. Nu mai avea vreme să telefoneze Federaţiei, la Paris.

— Nu! N-am nici o autorizaţie. Fasciştii au uitat să-mi dea!

— Vorbesc de o autorizaţie din partea autorităţilor militare franceze...

— N-am nimic! Rigaud îşi apucă mînios actele şi le îndesă în portofel.

— Atunci, îmi pare rău, domnule! Deocamdată, trebuie să confisc această puşcă! Fireşte că sînteţi liber — şi vă recomand chiar — să

faceţi plîngere. Sînt sigur că argumentele dumneavoastră vor fi...

— Dar dă-mi voie, tovarăşe! îl întrerupse Rigaud. Eu sînt tocmai pe cale să mă despart de această puşcă! Vreau s-o duc îndărăt în Germania! Vreau s-o dau omului care mi-a pus-o atunci în mînă! L-am regăsit printr-o întîmplare — dar asta e poveste lungă! Crezi că e nevoie să ţi-o povestesc aici?

Funcţionarul părea nehotărît.

— Nu e nevoie de nimic! se auzi deodată un glas din dreapta. Era celălalt funcţionar vamal, un tînăr bucălat cu o bărbuţă de fandosit. Cucoana care-i ascultase pînă atunci, dar din ce în ce mai puţin interesată, îşi luă valiza şi cutia de pălării — amîndouă de piele neagră — şi ieşi clătinîndu-se pe tocurile înalte.

Rigaud se uită la cel de-al doilea vameş.

— Ce vrei, Henri! continuă acesta, ironic, dumnealui vrea neapărat să ajute la grăbirea reînarmării Germaniei, şi tu îi pui beţe-n roate! Cum poţi să faci una ca asta?!

Rigaud era gata să-i dea un răspuns tăios şi limpede. Dar mai bine să-şi păstreze calmul!

— Eu nu aterizez la Tempelhof [1], domnii mei, ci pe aerodromul Schönefeld din Berlin! Şi acest aerodrom aparţine Republicii Democrate Germane! Cred că este o diferenţă!

— Tempelhof? Schönefeld! se maimuţări vameşul cu bărbuţă. Parcă mare distanţă este

[1] In Berlinul de vest (n. r.).

între ele ? ! Cîţiva kilometri, şi atîta tot! Nemţii nu vor să ştie de graniţele dintre zone — şi făcu o mişcare iute cu mîna. Nu mai discuta degeaba cu dumnealui! Vreme pierdută, Henri! Puşca rămîne aici!

Şi din felul în care rosti aceste cuvinte, Rigaud înţelese că primul era subalternul celuilalt vameş.

— Rămîne aici, fireşte, răspunse acesta şi aşeză totul înapoi în cufăr. Apoi, luînd geamantanul, îi spuse lui Rigaud „O clipă!“ şi trecu într-o altă încăpere, printr-o uşă fără clanţă, pe care o deschise apăsînd pe un buton.

Soarele după-amiezii străbătea prin geamurile înalte, verzui şi juca pe podeaua cenuşie, de beton. Zgomotul motoarelor care vîjîiau răzbătea, bubuind, de pe aeroport, iar uşa de sticlă vibra, ca şi cînd ar fi vrut şi ea să-şi ia zborul spre ceruri.

„Păcat“, îşi spuse Pierre Rigaud, apoi scoţîndu-şi basca de pe cap o aruncă pe masă, îşi netezi părul zbîrlit.

„Iţi pregătesc o mare surpriză“, îi scrisese el lui Ferdinand Langpohl la Berlin, cu gîndul la puşca pe care voia să i-o dea îndărăt. Acum îi uşuraseră bagajele. Şi ce alta îi mai rămînea de făcut, decît să-i vestească, peste cîteva ceasuri: „Surpriza e... că nu-ţi aduc nici o surpriză!“

„Nesuferitul!“ Atît îşi spuse în gînd Rigaud, privind pe tînărul vameş cu bărbuţa de filfizon, care făcea pe ocupatul. Dar poate că era într-adevăr ocupat! Ştampila nişte formulare verzi şi trîntea ştampila în tuşieră şi pe formulare cu mişcări atît de egale, încît îl scotea din fire.

„Să vedem ce mai urmează? se întrebă Rigaud. Te pomeneşti că mă aleg şi cu o amendă — pe deasupra! Aştia sînt bănuitori din deformaţie profesională, şi în orice împrejurare adulmecă îndărătul tuturor lucrurilor cine ştie ce fapte infamante!“

Se uită la ceas. In clipa aceea se deschise uşa şi vameşul mai în vîrstă se apropie cu paşi repezi de masa acoperită cu tablă de alamă strălucitoare, care despărţea încăperea în două. Ţinea în mînă un bilet.

— Regret nespus, domnule! Puşca 25262 a fost deocamdată pusă în siguranţă.

Rigaud nu făcu nici o mişcare cînd acesta îi întinse adeverinţa. Mîna cu biletul se opri încăpăţînată în aer.

— Bineînţeles că puteţi depune o plîngere şi nu mă îndoiesc că...

— Mi-aţi mai spus-o o dată, replică Rigaud scurt şi-i smulse formularul din mînă.

— Aţi avut noroc, domnule, că este o puşcă nemţească şi nu una franţuzească! In acest din urmă caz n-aş mai fi putut să vă scutesc de interogatoriu...

— Credeţi că mi-e frică de aşa ceva?

— Nu, domnule! Cum mi-aş putea închipui... Dar mă gîndeam că timpul... Asta cere totuşi timp!...

Rigaud se uită ţintă la formularul peste care era trasă pieziş o linie roşie; se părea că urmăreşte textul, cuvînt cu cuvînt, ca să găsească vreo greşeală, vreun motiv de protest. În realitate însă nici nu citea...

— Deoarece e vorba de o armă capturată, e de ajuns s-o lăsaţi deocamdată în păstrare, adăugă funcţionarul ceva mai împăciuitor.

— Dar nu-i o armă capturată... N-am capturat-o. Mi-a dat-o un antifascist german...

— Cînd era prea tîrziu... făcu vameşul cel tînăr, ştampilînd de zor.

— În februarie 1945 nu era încă prea tîrziu, i-o tăie Rigaud, sîcîit. Puşca asta, tinere, ne-a salvat viaţa, mie şi unui grup de francezi! Ştii dumneata ce înseamnă să ai ascunsă o armă? Cînd eşti în culmea deznădejdii, a îndoielii? Puşca asta ne-a dat putere — dar ce tot vorbesc eu...

Se întrerupse şi aşteptă să se controleze şi servieta.

— Poftim, domnule! zise vameşul mai în vîrstă arătînd spre servietă. Geamantanul dumneavoastră va fi expediat la avion.

Rigaud îşi luă servieta la a cărei cercetare, după cîte se vedea, se renunţase şi deschizînd-o, strecură adeverinţa între paginile cărţii *Mama şi Fiul* — de Romain Rolland. Nu se grăbea. Apoi îşi încheie alene nasturii pardesiului, îşi puse basca pe cap şi cu o mişcare repede şi-o trase înainte, spre frunte.

Vameşul arătă spre cealaltă uşă:

— Poftim, domnule!

Înainte de a ieşi, Rigaud se mai întoarse o dată.

— Cînd m-am repatriat, americanii au vrut să-mi ia puşca la graniţă. Unde n-au izbutit ei, voi — şi arătă spre vameşi — aţi reuşit. Vă felicit pentru această izbîndă!

Apoi ieşi.

În depărtare, pe aeroport, se zăreau două avioane scînteind în bătaia soarelui. Nori albi pluteau pe cerul albastru, strălucitor. Rigaud trecu pe la restaurantul aerodromului. Sub umbrelele de soare, albastre şi roşii, parizienii stăteau în aer liber, la măsuţe albe, rotunde. Crema eleganţei, arborînd toaletele ultramoderne şi burghezia îmbuibată îşi dăduseră parcă întîlnire aci la o gustare, la o cafea sau la prăjituri. Doi vînzători de ziare alergau printre mese şi strigau titlurile ziarelor de seară. Era în 28 iulie 1953. O femeie neobişnuit de grasă, într-o îmbrăcăminte de guvernantă, cum poartă bonele bătrîioare care servesc la casele mari, se holbă la Rigaud. Apoi surîse, ca şi cum ar fi urmărit cele întîmplate şi se bucura că i se luase puşca. Tricota un pulover verde şi o făcea cu atîta furie, de parcă ar fi luptat cu andrelele împotriva tuturor păcatelor. Cîţiva copii se căţărau pe bariera de metal uşor, orbitor de strălucitoare. Unul dintre ei — să tot fi avut şase anişori — se juca de-a aviatorul. Cu braţele întinse în lături şi mîrîind printre dinţi ca un foxterrier, îl pofti pe Rigaud („Urcaţi, vă rog!“) să zboare

cu el. Dar Rigaud, încă furios, nu-l luă în seamă. Lumea se uita după el, dar asta era ceva obişnuit acolo. Cine nu văzuse niciodată în viaţă cum arată un avion pe dinăuntru sau cine nu încercase — în cel mai bun caz — decît un zbor pe deasupra oraşului, venea aici, la periferie. Şi din aerogara în care cerul şi pămîntul păreau a se uni într-adevăr — nu numai aparent, ca la orizont — privea plin de nostalgie şi interes la aparatele care aterizau şi decolau şi la călători. Era o distracţie de după-amiază — o distracţie ieftină şi în acelaşi timp plină de emoţii. Unde mai pui că aveau prilejul să stea afară, la aer curat.

O flamură înălţată printre gheretele de lemn care adăposteau aparatele meteorologice, se clătina, molatic, în bătaia vîntului uşor ce se stîrnise deodată. Privirea lui Rigaud alunecă mai departe, spre hangarul II, ale cărui uşi erau larg deschise. Numără patru aparate mari, din care unul tocmai era aprovizionat cu benzină de către o cisternă albastră. Un helicopter vopsit ţipător, care zbura deasupra Parisului pentru a face reclamă unei firme elveţiene de lapte condensat — îl văzuse o dată, zbîrnîind pe loc, deasupra bulevardului Champs-Élysées — stătea ca un cocostîrc de Indii bătrîn, mic şi pocit, pierdut printre avioanele de transportat mărfuri şi călători, în fundul marelui hangar.

O tăbliţă cu iniţialele LOT îi arătă lui Rigaud drumul. Afară, în stînga hangarului, se afla aparatul pe care-l căuta : un avion mare de călători,

al liniei aeriene Polskie Linie Lotnitze, unul dintre acele aparate de zbor sigure, cunoscute în mai toate capitalele Europei — la Bruxelles, Budapesta, Copenhaga, Moscova, Stockholm sau Bucureşti. Un cărucior electric de bagaje, care-şi vestea sosirea cu un fel de zbîrnîit prelung — şi aşa aproape de prisos — îl întrecu alunecînd fără zgomot pe pista de beton, spre avionul însemnat IL-12. Conductorul căruciorului, cu aerul unui concurent la curse, cîrmi făcînd o curbă elegantă. Abia atunci desluşi Pierre Rigaud şi cocorul în cerc — (semnul LOT-ului —) pe fuzelajul aparatului argintiu, strălucitor, lîngă care stăteau de vorbă cîţiva pasageri. Cînd francezul păşi pe scăriţa mobilă, coborîtă înainte de plecare, unul dintre cei doi piloţi îşi duse mîna la şapcă şi-l salută. „Mă ia drept altul !" se gîndi Rigaud, dar în aceeaşi clipă îşi aminti de insigna poloneză a „Uniunii de Luptă a Tineretului", pe care o purta de şase luni la reverul trenciului.

O primise în dar de la un tînăr polonez, luptător în rezistenţă. „Aha ! Din cauza asta !" îşi spuse el şi urcă suspinînd pe scara mobilă în interiorul aparatului. Uşa care da spre cabina bucătăriei era întredeschisă. Mirosea a cafea prăjită. Tînăra însoţitoare îşi orînduia vasele şi ceştile.

Pierre Rigaud găsi un loc liber la fereastră, în al patrulea rînd din stînga, şi-şi aşeză servieta în plasa de bagaje. Apoi, plin de nerăbdarea şi bucuria premergătoare zborului spre Berlin, se

lăsă pe scaunul larg, capitonat în cenuşiu închis, scoase un plic cu chibrituri din punga prinsă de spătarul scaunului şi-şi aprinse ţigara mozolită pe care o scosese din buzunarul pardesiului. Cele mai multe scaune erau ocupate, iar curînd după aceea şi pasagerii care mai stăteau pe afară fură poftiţi să-şi ocupe locurile. Patru bărbaţi cu buchete de trandafiri în mîini se despărţiră prieteneşte de însoţitorii lor. Cînd ajunseră în dreptul lui Rigaud şi se instalară pe fotoliile din faţa lui, îi auzi vorbind între ei. Păreau să fie muncitori metalurgişti bucureşteni — o delegaţie romînă care îşi vizitase colegii francezi. Nu ştiau ce să facă cu florile, pe care le duceau mereu stingheriţi la nas. În cele din urmă legară la un loc cîteşi patru buchete, iar unul dintre ei aşeză cu grijă mănunchiul în plasa de bagaje, ca pe o sticlă fragilă plină cu o licoare preţioasă.

Cele două motoare de trei mii patru sute de cai-putere începură să vuiască. Deodată răsări printre fotolii tînăra şi drăgălaşa însoţitoare de bord.

— Vă rog încingeţi-vă ! se adresă ea călătorilor, în franceză, rusă şi engleză.

O doamnă — zbura desigur pentru prima dată — privi speriată în jur cînd ceilalţi îşi închiseră centurile de siguranţă.

— S-a întîmplat ceva ? părea să întrebe ea într-o limbă pe care Rigaud n-o cunoştea. Însoţitoarea îi răspunse ceva şi o ajută să se încingă. „E suedeză“, se auzi o voce bărbătească

îndărătul lui Rigaud. Se vede că tînăra poloneză îi povestise o întîmplare hazlie, pentru că bătrîna cu părul cărunt surîse, scotoci prin poşetă şi-i oferi nişte bomboane. Fata îi mulţumi politicos, salută şi cercetă dacă şi ceilalţi călători îşi închiseseră centurile. Roţile aparatului, un „Iliuşin“ dintre cele puse la dispoziţia Poloniei de Uniunea Sovietică, începură să se învîrtească. Aripile, cu o deschidere largă de 31 m., se clătinau uşor în sus şi în jos. Zgomotul motoarelor crescu. Cei rămaşi jos alergară o bucată alături de aparat. Rigaud era atent la gesturile şi feţele romînilor. Se înghesuiră în faţa ferestruicilor făcînd semne, iar unul bătu cu degetul în geam şi strigă „Au revoir !“, ca şi cînd cei de afară ar fi putut să-l audă prin tot zgomotul acela. Însoţitoarea îi întrebă dacă poate să ia din plasă buchetul cel mare de trandafiri. Se gîndea că e păcat să-l lase să zacă acolo ! Trebuia pus în apă rece, ca florile să ajungă proaspete la Bucureşti. Romînii îi mulţumiră, miraţi. Cel care îi întinse buchetul de flori, se înclină în faţa ei.

Pînă şi florile zboară „cu clasa I-a“ ! îşi zise Rigaud, cînd însoţitoarea plecă cu trandafirii. Fata ţinea florile cu amîndouă mîinile, ca pe un dar. Între timp romînii se şi înţeleseseră între ei, să-i dăruiască la Bucureşti cîte trei flori din fiecare buchet. Unul ar fi vrut să-i dăruiască şi inima lui cu ele. Cînd spuse aceasta, rîseră toţi încet. Privind afară, Pierre

văzu că „Iliuşin"-ul se dezlipise de pămînt. Umbra avionului alunecă deasupra pajiştei, apoi peste fîşiile de ogoare, sări schimonosită peste un maldăr de cabluri de înaltă tensiune, trecu de acoperişurile de ţiglă roşie ale unei aşezări mărginaşe, deveni tot mai mică şi dintr-o dată se făcu nevăzută, ştearsă parcă de un burete uriaş. Aparatul se clătină uşor în vînt, apoi păru că se opreşte, statornic şi sigur în aer. Jos, totul i se arăta încetul cu încetul mai mic, ca şi cînd pămîntul s-ar fi scufundat, şi o dată cu el s-ar fi prăbuşit în adîncuri şi Parisul, care putea fi văzut acum, în stînga, din ce în ce mai departe, mai mic. Pe faţa apelor Senei, care străbătea ca o arteră marele oraş, se oglindea, aruncînd mii de sclipiri, lumina soarelui în asfinţit. Turnul Eiffel părea acum una din acele reproduceri lipsite de gust din prăvăliile de „amintiri" sau fel de fel de lucruşoare ieftine ce se înşiră pe Quai de la Mégisserie, cu galantarele lor ticsite de păsări, peşti şi plante verzi. Peste cîteva clipe nu se mai zărea mult din Parisul cruţat ca prin minune de război. Rigaud ar fi trebuit să treacă, aşa cum făcuseră romînii, de cealaltă parte a corpului avionului. Stăteau şi priveau în jos, cu spinările lor late încovoiate. „Spinări de muncitori, îşi zise Pierre Rigaud. Oare a visat cîndva vreunul că va vedea Parisul?" se întrebă el. Apoi privirea-i stărui în treacăt asupra doamnei mai în vîrstă, care şedea în faţa suedezei. Era îmbrăcată în doliu.

Se uita ţintă drept înainte. Francezului îi plăcea să observe figurile oamenilor, căutînd să-şi închipuie viaţa lor, indiferent dacă o nimerea sau nu. „O fi rusoaică,... sau bulgăroaică, îşi zise el. E în doliu după o rudă apropiată. Poate după soţul ei. A luat avionul ca să ajungă la timp la înmormîntare. N-a fost înmormîntat încă... Altminteri n-ar arăta ea atît de uluită, atît de încremenită. Ştirea trebuie s-o fi lovit îngrozitor de greu. Doreşte poate ca avionul să se prăbuşească? Pare să fi trecut de şaptezeci de ani. Ce-i mai rămîne de acum încolo? Şi nici sănătoasă nu e... Asta se vede. E o femeie care nu poate suferi fleacurile. Pare să fi învăţat carte multă în tinereţea ei. Poate că a fost profesoară? O frumuseţe n-a fost. Trebuie să aibă o voce aspră". Ii privi mîinile. Bătrîna se simţi observată. Işi puse mănuşile de mătase neagră şi îşi aşeză o mînă deasupra celeilalte, vrînd parcă să le ferească de privirile lui, apoi îşi întoarse faţa în grabă. Locul de lîngă el rămăsese liber. Asta îi convenea. De cînd trăise în chinuitoarea înghesuială din KZ[1] Compiègne, şi după acţiunea cunoscută sub numele de „vînt de primăvară" pornită de zbirii gestapoului în KZ Sachsenhausen, îi plăcea să aibă coatele libere. Ca şi cum i-ar fi fost teamă să nu se mai aşeze totuşi cineva lîngă el, îşi puse ser-

[1] Lagărul de concentrare (prescurtarea cuvîntului german Konzentrationslager) (n. r.).

vieta pe locul liber, scoase o carte și începu s-o frunzărească. Dar n-avea chef de citit. După un timp puse cartea pe servietă. Perechea din spatele lui — bărbatul era cu siguranță profesor, poate medic, vreun chirurg cunoscut — renunțase la încercarea de a mai vorbi franțuzește. Păreau maghiari. Rigaud auzea într-una îndărătul său cuvinte în „engö“. Cu siguranță că bărbatul se întorcea de la un congres — sau călătorea spre un congres. În orice caz nici unul dintre ei nu trăia la Paris! Vorbeau prost franțuzește! Se întoarse și cînd întîlni privirea altora — număra călătorii — se prefăcu deîndată că vrea să o roage ceva pe însoțitoare. Trei locuri rămăseseră neocupate. „Optsprezece călători. Sînt ca un copil, își zise el. Acum te pomenești că încep să număr și ferestrele cabinei!“ Îi era prea cald și își puse pardesiul în plasa de bagaje. Încheie însă întîi nasturele buzunarului exterior din partea dreaptă. Acolo era închizătorul puștii 25262. „Nu i-l pot da lui Ferdinand. Ar fi caraghios. Sau o să i-l arăt. Lui și prietenilor lui. O să mi se mai tragă vreo poreclă de pe urma închizătorului ăsta — fiindcă port la mine un închizător de pușcă germană. Nici măcar pe birou, acasă, nu-l poți așeza. O pușcă agățată de perete — calea valea, mai merge. Dar un închizător de pușcă folosit ca «presse-papier» pare la fel de neînsemnat ca un turn Eiffel de celuloid! N-au să-mi mai dea pușca înapoi. Păcat! Ar fi fost frumos și bine să fi pus pușca în mîinile prietenilor germani și să le fi spus: «Luați-o înapoi! Să vă apere munca și pacea!»“ Și cînd colo sosea la ei cu mîinile goale. Ce alta îi mai rămînea decît să prelungească îmbrățișarea și să le strîngă mai tare mîinile?

Suedeza se adîncise în lectura unei cărticele. Citea foarte încet. Se vedea că nu era în apele ei. „Și-a cumpărat rochii noi la Paris, își zise el. O fi fost și la Hélène Rubinstein, în salonul acela de înfrumusețare din Faubourg Saint-Honoré a cărui fațadă arată ca un templu. Cu cît ne îndepărtăm mai mult de Paris, cu fiecare minut de zbor, îi pălesc vopselele de pe obraz. Mîine dimineață, la Stockholm, o să arate cu totul altfel. Las'că nu-i stă rău să arate vîrsta adevărată! Bărbatul ei o fi făcut avere cu conserve de pește, sau se îndeletnicește poate cu vînzarea oțelurilor suedeze?“ Apariția însoțitoarei îl surprinse tocmai cînd se întreba dacă suedeza are copii. O și vedea mamă a doi fii mari, înalți ca brazii. Nu niște tineri deosebit de înzestrați de natură, dar care știu să se descurce în viață. Însoțitoarea îi întinse o ceașcă de cafea și cîteva sandvișuri și-l întrebă dacă mai dorește ceva. Îi mulțumi politicos, bucuros c-o aude vorbind atît de frumos franțuzește. Dar nu se potrivea să spună așa ceva — era de la sine înțeles. „Să știi că mi-a interpretat greșit privirea, adineauri, cînd m-am întors“. Apoi o văzu că-i servește și pe călătorii din față.

Cînd vru să se uite din nou afară prin fereastra mică, închise ochii orbit. Zburau deasupra norilor. Se obişnui însă repede cu strălucirea lor luminoasă, diafană şi se gîndi că în momentul acela, acasă la Paris, soarele dispărea îndărătul acoperişului de aramă al clădirii din rue du Colisée, în vecinătatea lui. Descoperi umbra avionului, care-i însoţea zborul piezis, repede, şi te făcea să bănuieşti viteza nebunească a aparatului, mai ales că norii îşi schimbau necontenit înfăţişarea, se învălătuceau, se strîngeau la un loc, apoi se resfirau din nou în fîşii subţiri şi în pînze de ceţuri albe. Din cînd în cînd dădeau de cîte un gol de aer şi atunci umbra dispărea brusc, de parcă s-ar fi prăbuşit undeva departe, în adîncimi şi ar fi fost de-a dreptul înghiţită cu lăcomie de pămîntul verde şi cafeniu. Nu mai veni să-i însoţească nici cînd alunecară în zbor deasupra unui covor de nori, care înainta ca un gheţar plutitor pe întinderile albastre. Pierre Rigaud nu văzuse niciodată un gheţar plutitor, dar era sigur că arăta ca norul acela ciudat din mijloc. „Aparatul îşi schimbă direcţia, constată el. Dar descrie o curbă atît de mare şi de largă, încît nici nu se bagă de seamă!"

Umbra se mistui şi nu se mai întoarse. Întocmai ca odinioară, în noaptea aceea de 14 martie 1943, cînd întunericul înghiţise parcă dintr-o dată pe pilotul britanic al avionului de vînătoare care îi însoţise. Subofiţerul englez — avea ochiul stîng de sticlă — îi făcuse

semn, indicîndu-i că în curînd va fi momentul. Iar el, Pierre Rigaud, pe atunci în vîrstă de douăzeci de ani, avea o paraşută neagră prinsă pe spatele său îngust.

Amintirile îl năpădiră din nou. Privea fix norii, dar nu-i mai vedea.

„Hitler a pornit război! Mare blestem pe capul nostru! Înţelegi tu asta, Pierre?" Mama îi adusese vestea de la oraş. Pierre Rigaud, absolvent al liceului parizian Ledru-Rollin, pe atunci student al Facultăţii de Litere de la Sorbona, se săturase să-şi tot cîştige banii pentru învăţătură prin organizaţia de ajutorare a studenţilor. *S'il vous plaît*[1], tot scuturînd covoare, cărînd bagaje, păzind copii ori servind drept ghid turiştilor americani. Se înrolă în armată voluntar, cînd auzi că astfel şi-ar putea scurta timpul de învăţătură. Curînd după aceea fu repartizat ca translator pe lîngă o unitate britanică de pionieri care sosise pe pămîntul francez. Cînd cu fuga englezilor de la Dunkerque fusese îngropat în pămînt în timpul unui atac al Stukas-urilor. Deschizînd ochii după un lung leşin, zărise la picioarele patului său de campanie două surori de la Crucea Roşie, care umpleau o seringă, vorbind englezeşte. Se afla într-un spital de campanie englez la Dover. Grava comoţie cerebrală de care suferise rămase fără urmări mai serioase.

[1] Vă rog (în franceză în original) cu sens de: porunciţi vă rog (n. r.).

Fractura de la picior se sudă repede. Fu vărsat unei unităţi franceze şi făcu instrucţie militară la Bristol, aşteptînd ca şi ceilalţi francezi, cu o nerăbdare arzătoare, eliberarea ţării lui, „Ziua D" : debarcarea pe continent. Dar operaţiunile acestea se lăsau aşteptate şi vremea trecea. Din cînd în cînd se dădea o alarmă oarbă şi gaulişti şi ofiţeri britanici înaintau pînă la St. Quentin. Dar nu erau decît exerciţii de luptă, şi seara, după ce se înghesuiseră ore întregi pe vase de debarcare, pe vase de transportat trupe şi în jeep-uri amfibii, se întorceau în adăposturile de pe coasta canalului. Şi iarăşi nu se întîmplase nimic!

Ce spusese atunci, în lagărul IV din Brighton, sergentul Alphand, militar de carieră „cu experienţă cîştigată în colonii" ?

— Momentul potrivit pentru ziua D nu depinde decît de Armata Roşie, măi băieţaşi!

— Vrea să spună de momentul cînd ruşii vor reîncepe ultima ofensivă hotărîtoare ? întrebase tînărul Dayand, care se împrietenise cu Rigaud. Atunci o să fie?

Alphand — avea nasul atît de mare, că se şi alesese cu porecla de „năsosul" — îşi clătinase numai capul pleşuv :

— Nu-i chiar aşa, băieţaşilor! Cel puţin nu corespunde în totul!

Apoi adăugase mai încet :

— După ultima ofensivă hotărîtoare!

Şi pentru că tinerii nu înţelegeau, adăugase

vorbind încet, ca la instrucţie, de parcă ar fi explicat cum se pune o încărcătură exploziva :

— Cînd ruşii nu vor mai putea, cînd vor fi istoviţi! O să prindem doi iepuri dintr-o dată, băieţaşi! Să nu-mi spuneţi pe nume dacă n-o să fie aşa! Toamna se numără bobocii.

— Asta-i o porcărie! exclamase Rigaud, revoltat. Pe un aliat nu-l poţi lăsa să sîngereze!

— Aşa ? Nu-l poţi lăsa ?

Altceva nu le mai spusese Alphand.

Rigaud nu se simţea bine în Anglia. Voia să se vadă o dată în Franţa. Se săturase să tot stea cu mîinile în sîn, în timp ce în răsărit se dădeau marile bătălii. Fiecare zi i se părea o zi pierdută. Pe un asemenea duşman ca fascismul nu-l aştepţi să vie ci lupţi împotriva lui! Îşi amintea de inscripţiile roşii ce apăreau pe asfaltul Parisului : „Loviţi în fascişti oriunde îi întîlniţi!"

Împreună cu tînărul Dayand ceru să fie mutat la o unitate de paraşutişti. Din păcate trebuiră să se despartă cînd Rigaud se înscrise la un curs special pentru agenţi R. Aici erau instruiţi cei care aveau să fie lansaţi cu paraşutele în Franţa, ca să ia legătură cu mişcarea de rezistenţă. Era unica posibilitate de a ajunge mai repede în ţară. Nu era lipsită de primejdie, asta o ştia el, bine. Pierre Rigaud nu era un erou. Cel puţin nu ceea ce se înţelege prin omul care înfruntă fără teamă orice obstacol. Era însă un patriot — îşi iubea patria mai presus de toate.

În ziua de 14 martie 1943 trebuia să se lanseze cu paraşuta, avînd o însărcinare specială, Jean Besson, care purta numele conspirativ „Serge". În vremea aceea, germanii fabricau un nou material exploziibil — VO — cu un efect pustiitor. Era întrebuinţat însă foarte rar. Se părea că întîmpinau greutăţi în producerea lui. La Vélizy, în marginea Parisului, la adăpostul ocrotitoarei păduri de la Meudon, se umpleau grenade cu pulberea VO, al cărei secret de compoziţie experţii în materiale explozive ai aliaţilor nu reuşiseră pînă atunci să-l pătrundă. Trebuia să se procure, cu orice sacrificii, cel puţin o sută de grame de VO din mica fabrică de muniţii. Toate încercările făcute pînă atunci dăduseră greş. Cînd Jean Besson, un ţăran francez în vîrstă de douăzeci şi opt de ani, care avea o mică gospodărie în Buc, la Versailles — deci cunoştea exact împrejurimile — află că nu se mai ştia nimic despre un camarad al său lansat cu paraşuta deasupra regiunii Champagne în urmă cu cinci zile, se zăpăci de-a binelea. Posturile de control care ar fi trebuit să le dea vreo veste prin telegrafie fără fir, răspundeau la orice întrebare cu semnul „Z", adică „Zero" — nimic. Aşadar, era sigur că omul căzuse în mîinile nemţilor. Sau poate că murise. „În orice caz dezertor nu e", spuse hotărît cineva care-l cunoştea bine. Dar dacă le căzuse nemţilor în mîini, era ca şi mort. Besson îşi pierduse atunci cu desăvîrşire cumpătul. Îşi ieşise din fire şi începuse să urle. Sau poate întrecuse doar măsura

urlînd într-una: „Doar n-am să cad mort din cer! Mă duc să-i arăt eu lui Laval!"

Dar fie că se prefăcea, fie că nu, ar fi avut nevoie să-l vadă un specialist în boli nervoase.

Pierre Rigaud văzu în întîmplarea asta un prilej cu totul neaşteptat pentru el şi se înscrise ca voluntar. Cel prevăzut iniţial ca înlocuitor — tată a trei copii mici — îşi dădu bucuros consimţămîntul. Mai mult, îl copleşi pe Rigaud cu atîtea raţii de ţigări economisite — încît tînărul ar fi trebuit să-şi ia un cufăraş cu el, ca să le poată duce pe toate.

„René şi-o fi închipuind că am de gînd să-mi deschid un debit de tutun în Epernay!"

Rîse şi împărţi ţigările în baracă. Erau ţigări englezeşti şi americane, pe care — oricum — tot n-ar fi putut să le ia cu el.

Aparatul decolă de la baza de avioane XL4 din apropiere de Brighton, însoţit de două avioane de vînătoare de noapte, dintre care unul zbură cu ei numai pînă la coasta franceză. Păstrară direcţia spre est, ca şi cum ţinta lor ar fi fost Bruxelles. În regiunea Lille, după trei sferturi de oră de zbor, amîndouă aparatele îşi schimbară însă direcţia spre sud şi, aşa cum fusese prevăzut, cu puţin înainte de orele douăzeci şi trei se aflau în spaţiul aerian al localităţii Epernay, în Champagne, fără să fi întîlnit vreun avion de vînătoare german sau să-i fi simţit apărarea antiaeriană.

Era o noapte întunecoasă. Bătea vîntul. Pierre Rigaud închisese ochii şi respira adînc, încercînd

să-şi liniştească bătăile inimii. Îi deschise numai cînd subofiţerul britanic dădu în lături ferestruica de lansare şi-i făcu semn, încrucişînd braţele, să se pregătească. Lucrul cel mai simplu: „de ar fi fost toate atît de simple, ce uşor ar merge! O nimica toată. Ridică-te, apucă mînerul de lansare, îndoaie genunchii şi — aruncă-te!"

Rigaud făcu semn din cap şi-şi legă sub bărbie cureaua de piele a caschetei. Mîna îi tremura cînd şi-o trecu peste cureaua tare şi neagră. Se ridică în picioare.

„Pînă acum am sărit de şase ori şi totul a mers bine, îşi zise el. Acolo, jos, e Franţa, Franţa... Acolo trăieşte mama. Ea nu ştie nimic de mine. Cu siguranţă că-mi poartă doliul. În primul război mondial, şi-a dat bărbatul. Acum fiul... Şi de fiecare dată nemţii. Nemţii ăştia..."

Simţea că inima îi bate din ce în ce mai tare şi îl prinse ciuda. Tocmai cînd trebuia să fie calm, atît de calm ca şi cum nimic nu s-ar întîmpla! Englezul se înţelese printr-un semn cu pilotul avionului. Rigaud ridică din umeri: voia să simtă paraşuta, de al cărei mecanism avea să depindă viaţa lui peste cîteva secunde.

„Nu vreau să fiu laş", îşi zise el. Cînd ajunse la ferestruica de lansare, subofiţerul îl bătu peste piept îmbărbătîndu-l. Îi făcu semn cu ochiul şi rîse, arătîndu-şi dinţii laţi. Rigaud se ţinea strîns de mîner. Vîntul rece îi lipea de trup îmbrăcămintea de protecţie, dar nu-şi dădea seama de asta. Privea la hăul întunecos ce se

căsca la picioarele lui. Apoi se smulse parcă din adîncimea nevăzută şi se uită ţintă, drept înainte, în noapte. Motoarele duduiau. În clipa următoare aparatul se înclină şi făcu o curbă.

„Down [1]!" i se strigă în ureche. Se ghemui, trase adînc aer în piept şi sări. Cîteva secunde de prăbuşire! Cîte? Nu poţi şti, nu poţi şti nimic! Secunde? Minute? Nimic! Doar căderea în gol. Nici gînd, nici aer, ci doar greutate; trupul îţi este tot mai greu, se rostogoleşte cu furie în jos, cade, cade... şi nu se mai opreşte. Şi nu se vede nimic! Totul e cufundat în beznă. Sau poate n-ai deschis încă bine ochii! Şi în culmea groazei care te paralizează, în aşa hal încît te simţi cu totul neputincios, cumplit de neputincios, paraşuta se deschide — înainte de ai înţeles cît de cît, ce se întîmplă. Deodată se avîntă parcă din noapte un pumn uriaş care-ţi smuceşte îndărăt, cu o zguduitură dureroasă, trupul în cădere. Dar nu te ţine multă vreme. Cedează. Tîrît în vîrtejul căderii, de parcă ar fi tras în adîncimea fără fund, eşti smucit încolo şi încoace, în sus şi în jos; agăţat de sfori — o paiaţă părăsită — pluteşti aruncat încolo şi-ncoace, iar şuierul aerului care pătrunde prin deschizătura paraşutei pare o batjocură. Încerci să te împotriveşti, ai vrea să nu mai fi zvîrlit în sus şi-n jos, încolo şi-ncoace, vîsleşti cu braţele, dai din picioare. La început ţi se pare că totul e degeaba, că paraşuta nu s-a deschis şi

[1] Jos! (În engleză în original.)

tu cazi, clătinîndu-te mereu dintr-o parte într-alta, metru cu metru, nenumăraţi metri pe secundă, cîte un metru de fiecare respiraţie anevoioasă, iar vîntul sălbatic, cînd îţi fură aerul din plămîni, cînd ţi-l îndeasă pe gît ca un căluş. Acolo jos o fi pămîntul? Respiri! Nu, nu sînt douăzeci de metri! Trebuie să mai fie cel puţin o mie de metri — deşi nu se vede nimic, nimic, iar ceea ce vijelia abate încoace, în frînturi, este vîjîitul tot mai stins al aparatului care se îndepărtează. O mie de metri? Asta înseamnă că mai e timp, şi nici clătinatul în gol nu mai este atît de neplăcut — nu te mai bălăbăneşti ca o piatră legată de o sfoară. Paraşuta se învîrteşte acum ca o sfîrlează, şi te gîndeşti că de asta ai să scapi uşor, aşa cum trebuie să termini cu orice în viaţă. Dar acolo jos te aşteaptă nemţii şi gestapoul...

E vremea să-ţi îndrepţi privirile în jos. Unde naiba o fi Marna? Trebuie să fie undeva pe aici. E doar o apă destul de mare! Acolo, chiar sub pata aceea întunecată din dreapta... Ce să fie oare? O pădure? Da, desigur, o pădure! O pădure? Nu se poate! „Livezi, livezi, nimic altceva decît livezi şi coline mici. Ai să cazi pe moale, o dată cu primăvara timpurie, printre flori şi iarbă!“ îi spusese colonelul Arnold, comandantul detaşamentului R. Te-a luat poate vîntul, te-a dus cu el, şi te-a abătut din drum. Sau ai fost lansat greşit! Întîmplarea ţi-ar putea fi fatală. De-abia în secunda asta îţi dai seama: „S-a deschis!“ Te cuprinde o fericire fără seamăn, şi ai vrea să pluteşti mereu aşa, să te laşi purtat mai departe, tot mai departe, chiar dacă pămîntul s-ar prăbuşi în gol şi nu l-ai mai atinge niciodată. Dar nu mai ai vreme să te gîndeşti. Nu mai eşti în stare nici măcar să numeri bătăile clopotelor, ce se înalţă pînă la tine pe aripa vîntului. Da, acolo trebuie să fie nişte ogoare. Ai uitat de pădure, pentru că n-o mai vezi. Poate că te-ai înşelat... Acum totul creşte deodată — pămîntul se apropie — se repede la tine, de jos în sus; îţi strîngi instinctiv picioarele şi te izbeşti violent de ţărînă, altfel de cum ai fi vrut — dureros. Tare mai e pămîntul! Şi miroase a reavăn şi a bălegar. Paraşuta te smuceşte furioasă, te izbeşte, apoi te tîrăşte pe pămînt. Zaci pe spate şi dintr-o dată nu mai ştii cum să umbli cu mecanismul ei ca s-o desprinzi. Rămîi întins pe jos, pînă ce, în sfîrşit, şuierînd ca un bici, paraşuta se izbeşte de pămînt, fîlfîie şi te smuceşte, dar nu mai are forţa aceea năvalnică în stare să-ţi frîngă oasele. Se prăbuşeşte. Şi dintr-o dată, se lasă o mare tăcere.

Nu mai auzi nimic, nu mai vezi nimic. Zaci istovit la pămînt şi ţi-e teamă că ţi-ai frînt ceva. Şi te gîndeşti la fiola cu cianură de potasiu pe care o ai în buzunarul drept de la piept al costumului de protecţie. Poţi s-o scoţi de acolo apucînd cu dinţii de o sfoară, fără să foloseşti mîinile. Undeva latră un cîine. Şi unde sînt cîini sînt şi oameni!

Pierre Rigaud se ridică încet în picioare. Îşi întinse trupul cu băgare de seamă. Durerea din

șold dispăruse. Nu-l mai durea nimic. Nu-i mai era decît teamă. „Teamă, și nimic altceva" cugetă el. Apoi totul se desfășură chiar așa după cum fusese instruit. Desprinse parașuta, își descinse cureaua, își scoase costumul de protecție care avea o mulțime de buzunare și trase parașuta spre el. Simți că leșină. Se lăsă să cadă pe pămînt. Inima îi bătea cu putere. O simțea zvîcnind în tîmple. Il cuprinse o fierbințeală. Se sufoca. Ii era rău, îi venea să verse. Cu mîini nesigure își desfăcu de la gît cureaua care-i strîngea casca de piele. Așa se simțea mai bine. Incercă să împăturească parașuta. Ieși o încurcătură întreagă. O luă de la capăt. De data aceasta îi merse mai bine. Stînd jos, își scoase cizmele de pîslă. Privi în jur. Nicăieri nici o lumină. La stînga, departe, foarte departe, pădurea întunecată. Se auzi din nou, de undeva, din spate, lătratul răgușit al unui cîine. Foarte departe. Nu îndrăzni să-și aprindă o țigară. Era în cîmp deschis.

„Pe rînd una după alta", murmură el și-și scoase lopata de campanie din căptușeala turetcii uneia dintre cizme. Săpă o groapă, cu tăișul arcuit ca să se potrivească pe pulpă. Cînd isprăvi — în pămîntul moale și afînat săpase mai repede decît crezuse — își aduse aminte că groapa trebuia să se afle la cel puțin treizeci de metri depărtare de drumul cel mai apropiat. Nu dădu de nici un drum în imediată apropiere. Se întoarse și aruncă în groapă parașuta, cizmele, costumul de protecție și casca, vîrî totul

cît mai adînc în pămînt și desfăcu cele două focoase. In timp ce acoperea totul cu țărîna afînată, auzi un sfîrîit și simți un miros de ars. La urmă vîrî în groapă pieziș, coada goală la mijloc a lopeții ca să intre aer înăuntru. După aceea ocoli din nou de cîteva ori, în cercuri din ce în ce mai mari, locul unde aterizase, ca să vadă dacă nu uitase ceva. Nu găsi nimic. Răscoli cu vîrful bocancului pămîntul bătătorit. Pentru treaba asta ar fi putut folosi lopata, dar o și vîrîse în pămînt.

„Așa", făcu el și se uită de jur împrejur. Nu știa în ce direcție trebuia s-o ia. Nu se vedea nici o lumină.

Era bucuros că nimerise pe un ogor. S-ar fi putut întîmpla să aterizeze în cuprinsul vreuneia din nesfîrșitele livezi ale ținutului Champagne! Unde este însă ogor, trebuie să fie și drum. Și drumul acela trebuia să ducă la așezări omenești. Sub haina de protecție fusese îmbrăcat cu o manta de ploaie, în ale cărei buzunare își vîrî acum tot ceea ce scosese din celelalte. La subsuoară avea o servietă de pînză, o garnitură de chei franceze, cîteva piese de rezervă, pene de ventil mici, tuburi de aluminium în spirală, sîrme și curele de cauciuc. Intr-un cuvînt, tot ceea ce trebuia să aibă la sine un instalator al firmei Tissus-Frigide, Paris, 38 Boulevard Haussmann — deci un om care se pricepe la răcitoare electrice. In afară de asta, nu se mai numea Pierre Rigaud, ci Paul Rossac și știa ce e de făcut cu un răcitor care nu funcționează. Nici nu era

greu. Era de ajuns să dai vina pe o piesă de rezervă. Şi cum piese de rezervă nu se găseau... În atelierul de reparaţii al firmei Tissus-Frigide din Paris (IX-è) lucra un om de încredere al Rezistenţei, şi acesta — înştiinţat de sosirea lui Rigaud — era gata, în cazul că ar fi fost întrebat, să declare, aducînd şi motive temeinice, că angajase un nou instalator, pe Paul Rossac, din Votry, 176 rue des Vosges.

Rigaud nu fusese niciodată în Votry. Dar putea să descrie exact localitatea. Putea să descrie chiar şi camera de la mansardă unde locuise, ca subchiriaş al unui rentier, monsieur Alexandre Laurencin, ba ştia şi cîteva nume deale vecinilor. Acolo, în faţă, locuia madame de Montesquiou-Eparrier. Dincolo brutarul Jacques Faré, care suferă de astmă, iar la caz de nevoie, ştia că mai departe locuieşte tînăra Simone Laury, cu copilul ei din flori, Jules. De altfel nici nu era necesar ca totul să se potrivească aidoma, pentru că între timp rue des Vosges ajunsese un morman de ruine şi Alexandre Laurencin zăcea poate şi acum sub dărîmăturile căsuţei sale din Votry. Iar ceilalţi, madame de Montesquiou-Eparrier, brutarul Faré şi Simona cu părul de aur şi micuţul ei Jules, se risipiseră în cele patru vînturi, de cînd rue des Vosges fusese bombardată de nemţi. După cum am mai spus, amănuntele astea nu erau atît de importante. Dar cu actele din portofelul uzat — reclamă a firmei Tissus-Frigide — se cam schimba socoteala. Aici totul trebuia să fie precis. Aşa-

dar, numele lui era Paul Rossac, şi — dacă ar fi fost întrebat — trebuia să spună că de la distrugerea casei din rue des Vosges din Votry, umbla de ici, colo, rătăcitor! Fără cămin, fără vreo ţintă precisă. Avea o legitimaţie a organizaţiei „Crucile de Foc“ din Votry; era deci unul dintre fasciştii şi colaboraţioniştii francezi, iar certificatul serviciului militar al Wehrmacht-ului IV B (W) din Paris era perfect falsificat „Instalatorul electrician Rossac Paul, născut 24.2.1923 în Libourne (S.F.) călătoreşte în serviciul intreprinderii Tissus-Frigide, Paris, firmă recunoscută ca necesară în economia de război (B). Păstrarea în bună stare de funcţionare a răcitoarelor în teritoriul ocupat este recunoscută ca fiind importantă în timp de război, ea asigurînd aprovizionarea populaţiei civile şi a Wehrmacht-ului. Se ordonă prin aceasta tuturor serviciilor militare şi celor franceze să acorde tot sprijinul posesorului acestui certificat. Certificatul nu poate fi folosit în sensul decretului XII, cifra 3, linii închise. *Locotenent Landmann*“.

Cărţile poştale ale firmei şi carnetul de comenzi, cu „en-tête“-ul Tissus-Frigide, erau în schimb autentice. Tot autentică era şi cianura de potasiu din fiola pe care o purta într-un ascunziş sigur, împreună cu cîteva fleacuri: bonurile de alimente, banii şi portretul — tăiat dintr-un ziar german, şi încadrat în semn de afectuoasă atenţie cu linii trase cu un creion colorat — al

omului cu şuviţa de păr căzută pe frunte, atît de urît de toţi.

O luase drept înainte. La noroc. Ajunsese la un hat şi alergase de-a lungul ogorului. Deodată, hatul se sfîrşi. Işi şterse încălţămintea în iarbă, trase cu urechea la zgomotul din ce în ce mai slab al unui tren ce trecea uruind în depărtare — probabil un tren de marfă, lung, de mică viteză — apoi se întoarse. „Cît de repede îţi pierzi simţul de orientare în întuneric! îşi zise el. Acum n-aş mai fi în stare să găsesc paraşuta, nici de mi s-ar da o mînă de aur!" Un drum de cîmp se sfîrşi la o piatră de hotar. Inapoi! Injură în sinea lui şi trecu în salturi mari, poticnindu-se, peste un ogor întins. Pîn' la urmă au să iasă de undeva ţăranii ăştia! Trebuia să fie şi pe aici vreun drum, vreo şosea! Nu avea pretenţii prea mari. Nu trebuia să fie neapărat o şosea asfaltată şi nici măcar un drum pavat cu pietre. Doar un drum sigur, care să ducă undeva, spre aşezări omeneşti, pîn' la satul cel mai apropiat, şi în care să nu te înfunzi ca aici. Incetini paşii. „Oare cîmpul ăsta nu se mai sfîrşeşte o dată, ori mă învîrtesc în cerc? Mai las şi urme! Iar aici, urmele bat la ochi. Şi cînd vor da de ele, eu trebuie să fiu la Paris. Chiar mîine! Paris... şopti el, şi scuipă. Acuma nu ştiu nici măcar unde este Epernay? Şi prima ţintă pentru mine este Epernay...

Din nou se auzea huruitul! Nu mai călca pe ogorul umed, ci se oprise gîfîind şi privea ţintă drept înainte. Trase cu urechea. Nimic! — Nimic? — Mai desluşi o dată un sunet ca de tinichea, foarte aproape, foarte slab! Ca şi cum cineva se ferea să facă cel mai mic zgomot. In timp ce se căznea să străpungă bezna cu privirile, îşi aduse deodată aminte de camaradul care fusese lansat în Champagne cu cinci zile înaintea lui şi care dispăruse fără urmă. Şi dintr-o dată înţelese că acest zgomot înăbuşit trebuia să fie în legătură şi cu această dispariţie. „Am fost observat: m-au zărit şi m-au auzit la aterizare şi m-au lăsat să alerg o bucată, dar acum — totul s-a sfîrşit!" Se înspăimîntă. Lumină în stînga! Un reflector se împlîntă în norii destrămaţi, la mare înălţime, bîjbîi încoace şi încolo, se învîrti în jur, în cercuri din ce în ce mai mari. „E foarte departe. Cît de departe oare? Un kilometru? Zece?"

In aceeaşi clipă, văzu ceva pe cîmp la vreo douăzeci de metri în faţa lui. „Un om?" Vreme cît să răsufli o dată apoi totul se cufundă iar în beznă. Reflectorul dispăruse. Apoi fulgeră iarăşi. Atunci văzu că ceea ce se afla în faţa lui era o colibă mică, de pîndar, înaltă cît jumătatea unui stat de om. „Acolo stau culcaţi cu puştile la ochi", îşi zise el. Nu-i mai rămînea altceva decît să se prefacă beat. Un om în toată firea nu aleargă de colo pînă colo, noaptea, pe un ogor! Dar şi asta i se părea absurd. Renunţă deci să se mai prefacă.

„Unde-oi fi? Ei, pe dracu! făcu el tare, bîlbîindu-se. Trebuie să fie undeva pe aici şoseaua, şoseluţa, şoseluţa..."

Se îndreptă, clătinîndu-se, spre colibă.

„Am făcut o afacere, înţelegeţi? O afacere, pe care fiecare trebuie s-o facă o dată", avea el de gînd să spună, cînd îl vor întreba pîndarii ce caută pe-acolo. Pîndari? Acum în martie! Nu! nemţii! Nemţii şi complicii lor francezi. Contraspionajul...

Nu se mişca nimic. Reflectorul se învîrtea fără zgomot, ca o nălucă, pe cerul sfîşiat de nori.

„Slavă domnului! Oameni!"

— Veniţi încoace, dragilor! strigă el, aproape sugrumat de groază.

Se opri şi bătu cu pumnul în tabla ondulată care se strîmbase şi descoperea bolovanii de piatră strînşi grămadă. Tot nu se mişca nimic. Uită să se mai clatine şi dădu ocol colibei. Era goală!

Se aşeză istovit la pămînt, pe un căpătîi vechi. Mirosea a putregai. „Sînt o cîrpă, îşi zise el. Nervii nu-mi rezistă! Bine am ajuns!" Cîteva capace de tinichea de la nişte cutii de conserve se clătinau, legate de o sfoară. Cînd intra vîntul prin crăpături, zăngăneau. Asta era tot. Le apucă şi le smulse furios de pe sfoară.

„În faţa unui capac de tinichea să fac eu pe beţivanul!" Clătină din cap deznădăjduit.

Peste zece minute dădu de şoseaua cea mai apropiată. Nu era largă. Încotro s-o ia? La dreapta, la stînga? Scoase busola din buzunar şi încercă să se orienteze. Acolo era nordul. Deci, spre dreapta, chiar dacă greşea! Dacă măcar javra aia ar mai lătra o dată! După cîţiva

paşi simţi că păşeşte pe bolovani. Îşi şterse cu grijă picioarele pe iarbă. Apoi porni repede mai departe. Vîntul se înteţi şi îi aruncă părul înapoi în obraz. Asta îi făcea bine. Îl lăsă aşa un timp, apoi îşi scoase basca dintr-un buzunar al mantalei. Cînd şi-o puse în cap, se simţi dintr-o dată mai bine de parcă i-ar fi lipsit pînă acum acel ceva „care decide în război" — vorba nemţilor. În stînga, terenul urca uşor, iar şoseaua făcea o cotitură. Atunci zări turla bisericii. Curînd după aceea ajunse la Dingne. „Dingne". Aşa era scris pe tăbliţa de la intrarea în sat. Şi de la Dingne, mai erau doi kilometri pînă la Epernay. Iar doi kilometri îi străbaţi în douăzeci de minute, asta o ştia el. Uitîndu-se la cerul întunecat îşi retrase, cu un *„Excusez!"* [1], ocările pe care le adresase în taină pilotului. Îl lansaseră bine. „E în ordine, *boys*" [2], mormăi el, mulţumit. Micul sat Dingne era cufundat într-un întuneric adînc. În stînga şi în dreapta şoselei, la distanţe mari, se înşirau casele de lemn, cu grădinile lor. Îndărătul caselor — numai ogoare, cît vedeai cu ochii. Asta o ştia din fotografiile mărite, luate din avion, ale RAF-ului [3].

Vîntul purta cu el miros de bălegar şi mai încolo, unde se aflau stivele de lemne, aducea de peste drum un miros greu de carbol — sau

---

[1] Iartă-mă! (În franceză în original.)
[2] Băieţi (în englezeşte în original.)
[3] Aviaţia regală britanică (Royal Air Force.)

poate de vopsea? Într-un grajd dădea din copite un cal, și o roată de vînt huruia. Un cățel pricăjit trecu în goană pe lîngă el, lătrînd. Cînd se aplecă, prefăcîndu-se că ia o piatră în mînă, cîinele fricos o rupse la fugă.

În curînd satul adormit rămase în urmă. Un punct mic luminos ardea acum mocnit însoțindu-l pe drum. Își aprinsese o țigară.

Înainte de a intra în Epernay, șoseaua se lărgea dintr-o dată. Era pavată cu pietre mici și străjuită în dreapta și în stînga de cîte o cărare așternută cu nisip. Pomii fructiferi care se profilau din cînd în cînd prin întuneric la distanțe neregulate, pe marginile drumului, fură înlocuiți în curînd de plopi înalți, plantați regulat. Apa unui pîrăiaș se repezea, bolborosind și spumegînd, pe lîngă șosea, de parcă s-ar fi grăbit să se unească mai repede cu Marna. Rigaud coborî panta și-și spălă mîinile murdare în apa rece ca gheața. Un abur ușor plutea peste primele case, ale căror umbre se desprindeau din beznă.

Se opri lîngă tăblia cu cele șapte majuscule: EPERNAY, sub care erau agățate un șir de tăblițe și săgeți indicatoare ale serviciilor militare germane, și aruncă o privire pe ceasul de la mînă. Arătătoarele, fosforescente, formau o linie aproape verticală: mai era o jumătate de oră pînă la miezul nopții. Puțină vreme după aceea îi ieșiră în cale primii oameni. O pereche de îndrăgostiți. Cînd trecu pe lîngă ei, tăcură. Apoi o auzi pe fată rîzînd ștrengărește. Timp de o

clipă se gîndi la Suzanne — ea rămăsese la Paris — căreia nu va putea să i se arate nici mîine și nici mai tîrziu, chiar dacă era sigur că ea nu l-ar trăda niciodată, apoi atenția îi fu răpită de un camion care venea spre el, cu farurile camuflate. Își aplecă capul, ca orbit de lumină. Mașina trecu în viteză mai departe. La această oră înaintată nu putea circula decît un camion nemțesc. Poate că aflaseră de lansarea lui. Sînt atîtea întîmplări ciudate în viață! Și chiar dacă ai urmat instrucțiunile perfect, chiar dacă n-ai lăsat nici o urmă, s-ar putea să nu-ți fie de nici un folos. Totuși gîndurile astea nu-i tulburară liniștea. Simțea pămîntul sub picioare și inima îi era ușoară. Își aminti de zăngănitul capacelor de tinichea și-i veni să rîdă. Mîna i se juca mereu cu cele două sticluțe din buzunarul mantalei. Conțineau un lichid ce mirosea a petrol și care ar fi tăiat pofta de a-l adulmeca, chiar și celor mai buni cîini polițiști. „Am uitat asta mai înainte, îi trecu prin cap. Ce am mai uitat?“ Se gîndi la fiecare amănunt. Nu, nu făcuse nici o greșeală. Și chiar de ar fi, își zise el, la două pleacă din Epernay spre Paris un tren rapid, iar la opt sînt la Paris, la „Jules“.

După ce primele case rămăseseră în urmă, trecu pe lîngă o barieră ridicată. Ghereta paznicului era goală. Se gîndi că nu făcuse bine mai înainte, cînd își ascunsese obrazul la apropierea mașinii cu farurile camuflate. „Nu trebuie să-mi pese de nimic! Nu văd de ce m-aș simți în nesiguranță! Și ce motive aș

putea avea? Am acte în regulă, sînt cu mintea limpede și mi-am regăsit calmul. Ce-mi trebuie mai mult? Sînt Paul Rossac, aici stă: negru pe alb! Săritura — îngrozitoare, e drept — mi-a cam zdruncinat echilibrul, dar asta e tot! Am făcut prea puține sărituri de probă mai înainte. Dar ce a fost, a trecut. Sînt Paul Rossac și vin din Reims. M-am dus să iau piese de rezervă pentru răcitoare. Și, dacă mă întreabă cineva, spun că aici, în Epernay, caut comenzi pentru reparații. De fapt nu mai am nimic altceva de făcut decît să telefonez la numărul 398 și la ora două și douăzeci să mă sui în trenul de noapte și să plec spre Paris."

Cu pași siguri, merse mai departe prin orașul camuflat. Nu se feri nici cînd îi ieșiră drumeți în cale, iar cînd întîlni trei soldați nemți, inima nu-i bătu mai repede. Făcu această constatare cu deosebită mulțumire. Piața medievală odihnea tăcută și părăsită, într-o pace adîncă. Trei mașini staționau lîngă fîntîna cu lei, în care clipocea apa. Începu să se orienteze. Știa că strada a doua ducea spre gară, după ce străbătea piața de-a curmezișul. Nu e bine să te învîrtești pe străzi în toiul nopții, dar nu e bine nici să te duci în sala de așteptare! Sălile de așteptare, străzile și împrejurimile sînt controlate din cînd în cînd de poliție. Ce să facă? Ceea ce face în asemenea cazuri cineva care nu se teme de nimic. Cînd nu ți-e frică de nimic, intri într-un restaurant și aștepți ora la

care îți pleacă trenul. Mănînci și bei ceva, dacă ai poftă.

Și Pierre își aminti deodată că-i e sete și foame.

O rază de lumină răzbătu o clipă în stradă. Un om ieșise dintr-o casă. Zgomot, gălăgie și cîntece răsunau îndărătul obloanelor bine închise. O placă smălțuită atîrnată de ușă anunța că aici se vindea bere pariziană la pahar. Oblonul coborît pînă la trotuar nu-i inspira prea mare încredere. Trecu încet mai departe. Știa că localurile rău famate erau mereu controlate; poate că se aflau acolo și femei, un punct de atracție pentru soldații nemți, nepretențioși; și în afară de asta, bețivii se iau la harță cu oricine, te încurcă în discuții primejdioase și nu-și țin gura. Și mai mult, la miezul nopții localurile publice se închid. Trebuia să găsească un hotel, un hotel cu restaurant și telefon. Numărul la care trebuia să cheme era ușor de ținut minte. Patru sute fără doi...

Începu să se uite într-o parte și-n alta. Cînd însă, la cîțiva pași, la o încrucișare de străzi, acolo unde rue Louis-Le-Grand — așa era scris pe tăblița indicatoare a străzii — era tăiată de o străduță, se pomeni înaintea unei case cu fațada supraîncărcată cu ornamente de gips și arborînd inscripția cam prea pretențioasă „Hôtel Cloche d'Or", șovăi totuși. Dar își scutură orice urmă de îndoială cu o mișcare iute, parcă ar fi vrut să se asigure că nu mai are parașuta în spinare. O tăbliță mică, alături de butonul soneriei, prin care află că le era interzis

soldaţilor nemţi să viziteze această casă, fu hotărîtoare. Era cea mai bună recomandaţie pe care şi-ar fi putut-o închipui şi nu s-ar fi mirat dacă ar fi găsit-o încadrată de o ghirlandă verde. Apăsă pe clanţa uşii de la intrare. Lampa din tavanul coridorului scurt era acoperită cu o pîlnie de hîrtie neagră de camuflaj. În conul de lumină albă zări pardoseala bălţată. Îndărătul unei uşi de sticlă, în fund, străluceau vergelele de la treptele de lemn ale unei scări înguste acoperită cu un covor de culoare închisă. La dreapta găsi uşa spre restaurant. Amîndouă uşile celelalte erau însemnate cu cîte o tăbliţă pe care sta scris : „PRIVÉ"[1].

Cînd intră în sala viu luminată — o încăpere nu prea mare, cu abia vreo zece mese acoperite cu feţe de masă albe — picolul îl întîmpină dindărătul bufetului cu un „Bonsoir, monsieur!"[2] rostit cu voce sonoră. Pierre Rigaud dădu din cap, privi o clipă în jurul său şi apoi, urmărit de priviri curioase, se îndreptă spre o masă liberă din apropierea sobei mari, de teracotă, în formă de cămin. Îşi aşeză servieta de pînză pe un scaun, îşi vîrî basca în manta, dar nu se dezbrăcă. Văzuse că mai mulţi muşterii stăteau cu paltoanele pe ei. Îşi frecă mîinile, ca şi cînd i-ar fi fost cam frig, îşi netezi părul buclat şi se lăsă adînc pe spate în scaun. La masa vecină stăteau două perechi, oameni că-

[1] Locuinţă particulară (în franceză în original.)
[2] Bunăseara, domnule! (În franceză în original.)

sătoriţi pe cît se părea. Îl cercetaseră cu ochii în grabă şi acum îşi dădeau mai departe în cărţi. Masa le era acoperită pe de-a-ntregul de cărţi de joc. Amîndoi bărbaţii şi una dintre femei ascultau cu capetele aplecate ceea ce le povestea cealaltă, care atingea grămăjoara de cărţi cu vîrful unghiilor vopsite cu lac roşu. Îndoială, mirare, rîsete, aprobare şi proteste tari urmau prorocirilor rostite în şoaptă. „Dacă viitorul s-ar lăsa dezvăluit aşa de simplu pe orice masă, aş şti mai multe", îşi zise Rigaud. Era bucuros că are un scaun sub el. Pentru clienţii obişnuiţi ai localului se afla în colţ o masă mare rotundă, neacoperită, deasupra căreia era suspendată de un fel de belciug de fier forjat, o talangă. În jurul mesei stăteau cîţiva bărbaţi mai în vîrstă. Tăceau cu toţii. Trei tineri se aşezaseră în faţa unui automat pentru jocuri de noroc; îndărătul geamului zornăiau monede în cădere, împinse cu lovituri de pumn. La o altă masă stăteau un bărbat tînăr şi o fată — probabil doi îndrăgostiţi. Nu se sinchiseau de nimic. Lăsau berea să se trezească în pahare, se priveau în ochi adînc şi se ţineau de mîini. „Să mori de necaz şi nu alta, dacă ai avea timp de aşa ceva!" îşi zise Rigaud. Chelnerul se privi repede în geamul raftului cu sticle, păru mulţumit de imaginea reflectată şi se apropie de masă. Rigaud îi preîntîmpină întrebarea: „Ce aveţi mai bun de mîncare? Poate un biftec?" Chelnerul — purta un şorţ alb dinainte şi avea un şervet sub braţ —

se uită la ceasul de deasupra bufetului, şi îşi încruntă cu importanţă fruntea străjuită de pieptănătura despărţită printr-o cărare la mijloc.

— Regret, nu se mai servesc mîncări calde! Recomand domnului o porţie de peşte rece. E excelent! Somn, ţipar în aspic cu garnitură de salată, sardele, pîine albă prăjită?

— Bine! S-a făcut! Dar mai înainte de toate ceva de băut, dragul meu! Un pahar mare de vin roşu, un Pontet Canet, dacă se poate...

Chelnerul şovăise o clipă, dar Rigaud nu observase atunci acest lucru. Tot atît de puţin înţelesese şi întîmplările care urmaseră scurtă vreme după aceea, cînd gestapoul intrase pe neaşteptate în casă. Zadarnic îşi spărsese capul să afle cu ce se dăduse de gol, ce greşeală făcuse cunoscută nemţilor sosirea lui în localitate. Abia mult mai tîrziu, cînd vizită din nou oraşul Epernay — după întoarcerea sa din KZ Sachsenhausen — povestirile chelnerului izbutiră să umple golurile ce stăruiau în amintirea lui în legătură cu întîmplările acelei seri.

— Astăzi este joi, domnule! rosti chelnerul, fără să-l privească. Deci nu avem decît vin alb!

— Şi ce legătură are asta cu joi? întrebase el mirat, fără să aştepte răspunsul: Atunci, dă-mi un pahar de vin alb, dar să nu fie acru!

— Îndată!

Picolul — avea cel mult şaptesprezece ani — dădu fuga spre bufet, cu paşi mărunţi şi măsuraţi.

— O dată peşte cu garnitură! strigă el prin ferestruica ce dădea în bucătărie. Mîna îi tremura uşor cînd umplu paharul cu vin. Îl aduse la masă.

— Peştele vine numaidecît, domnule!

Între timp Rigaud îşi aruncase privirea în jur prin local. Peste dunga cafenie, trasă cu vopsea de ulei pe perete, erau prinse în cuie coarne de animale exotice. Deasupra ferestrelor bine camuflate erau suspendate două lăncii încrucişate — cum le folosesc negrii — şi o mască africană din scoarţă de copac vopsită. Cei trei tineri — păreau să fi golit automatul — se îndreptară spre bufet. Unul din ei făcu să zornăie un pumn de monede pe tejgheaua de alamă, le numără şi ciocăni cu un ban în paharele de bere aşezate ca la paradă.

— Guillaume! strigară apoi tustrei în cor.

Guillaume, picolul, părea foarte agitat. Acum, Rigaud putea să se transpună foarte bine în starea de spirit a tînărului — în acea seară. Dar asta abia acum, cînd retrăia totul clipă cu clipă şi cînd aflase din spusele chelnerului ceea ce nu înţelesese atunci. Picolul stătea în bucătărie şi nu ştia ce să facă. Cineva ceruse vin roşu! Un client pe care nu-l mai văzuse niciodată. Şi asta într-o zi de joi! Era ştiut că oricine comanda vin roşu într-o joi, trebuia să fie denunţat numaidecît gestapoului. Regiunea din jurul localităţii Epernay făcea parte dintre acele zone însemnate în mod deosebit cu un pătrat pe hărţile militare ale contraspionajului german, de cînd

nemţii descoperiseră că acolo erau lansaţi agenţi paraşutişti. De două săptămîni nemţii introduseseră şi la ei toate măsurile contraspionajului de gradul I. In zile hotărîte anume, care erau aduse la cunoştinţa localnicilor prin circulare, nu era voie, de pildă, să se vîndă vin roşu, sau era interzis să se călătorească pe locul din spate al unei motociclete. Guillaume ştia că regiunea era închisă călătorilor. Ii spusese străinului de la masa de lîngă sobă că era joi, şi acesta îi răspunsese: „Ce legătură are asta cu joi“! Ce mai vorbă! „Căzuse din cer“, vorba nemţilor. Aşa spuneau ei cînd localnicii se prefăceau tari de cap.

Ce să facă? Trebuia să-l anunţe pe patron. Şi dacă-l anunţa, străinul era pierdut!

Guillaume îşi iubea ţara, iubea libertatea şi îi ura pe cotropitori.

Alerga, neliniştit, de colo-colo, între bucătărie şi masă, iar mîinile-i lungi şi înguste cînd apucau marginea sobei, cînd un cuţit de pe masă, cînd se lăsau neputincioase în jos. Simţămintele sale patriotice se luptau cu frica de pedeapsă, cu o dorinţă tot mai năvalnică de a împărtăşi şi altora ceea ce aflase şi cu o sete de senzaţional care nu trebuia nesocotită. Ce n-ar fi dat să se poată repezi dincolo, în sala plină de clienţi, şi să povestească la fiecare masă: „Ştiţi, ăla de colo este unul «căzut din cer»! Eu l-am descoperit! Eu, Guillaume Genet! Nu vă mai uitaţi aşa într-acolo, că bagă de seamă!“

Avea şaptesprezece ani, dar nu izbutea să ia o hotărîre. Dorinţa de a-şi ţine gura dispăru însă pe măsură ce se gîndea — ca lemnele care se sting treptat în sobă. Işi lăsă prietenii să ciocănească afară în geamul automatului cu monedele lor cîştigate printr-o pungăşie — ştia că foloseau un şiretlic — şi se duse întins, prin coridor, spre camera în care locuia patronul, monsieur Ayer.

Ayer, un bărbat trecut de cincizeci de ani, cu pungi mari sub ochii neliniştiţi şi bulbucaţi ca de peşte, sta în faţa biroului greu, de culoare închisă. Intrebă fără să se întoarcă!

— Ce este? De cîte ori ţi-am spus să nu mă mai deranjezi pentru orice fleac! Bagă o dată la cap! Ei, ce s-a mai întîmplat? Spune o dată!

— Cineva a cerut vin roşu!

Aşa! Acum spusese totul, şi nimic nu mai putea schimba ceva din ceea ce avea să se întîmple. Nu se simţea prea la largul lui. „Ar fi trebuit să-mi ţin gura“ se mustra el. I se părea că e un ticălos.

— Ei şi? Ce, n-avem vin roşu? răspunse birtaşul furios. Sau ai uitat să scoţi din butoi? Nu ţi-am spus eu oare azi la amiază? Din tine n-o să iasă în vecii vecilor un chelner cum scrie la carte!

— Azi e joi, jupîne!

Monsieur Ayer îşi întoarse încet capul spre uşă. Privirea-i se opri o clipă pe covorul greu persan, care se potrivea tot atît de puţin în încăperea scundă cu tapetul pălit, de modă veche,

ca și biroul masiv, biblioteca mare, fotoliile de piele și ceasul de masă, al cărui mecanism vesti, zbîrnîind, ca orologiul de la Westminster, ora unu.

— Ce-i tot dai într-una : azi e joi ? Joi ? !

Ochii îi rătăceau neliniștiți de colo-colo.

— Cum arată ?

Apoi se ridică dintr-o mișcare.

— Vorbește o dată, băiete !

— Unul oacheș — să tot aibă vreo douăzeci și cinci de ani ; și e îmbrăcat cu o manta neagră. O manta de ploaie.

— O manta neagră, repetă birtașul, ca și cum amănuntul acesta avea însemnătate sau nu voia să gîndească mai departe ; ca și cum totul depindea de această manta neagră.

— A auzit cineva ?

Picolul nu-l înțelese.

— Vreau să spun : a auzit cineva cînd a comandat vin roșu ?

— Cred că da...

— Balmain mai e în sală ?

— Da !

— Fir-ar să fie ! Asta colaborează cu nemții! Ne-am găsit beleaua !

Birtașului îi căzu mîna pe birou, cu degetele încleștate. Pe sugativă se afla o lupă. La urma urmelor, poate că îi convenea că Balmain era încă acolo. Asta îi ușura hotărîrea.

— Ce ne facem ?

Vorbise cu glas plîngăreț, și asta îl dezgustă pe Guillaume.

— La urma urmei, și noi sîntem francezi, patrioți — și nu dintre cei mai răi !

Ayer se uită la o hîrtie plină de notițe și cifre, care era agățată pe perete.

— Vino-ncoa, Guillaume ! Telefonează nemților ! Unu-unu-unu !

Picolul nu se mișcă din loc.

— Hei ! Ce nu mai știi cum se telefonează ? Nu spui decît atît : — Aici este hotelul *Cloche d'Or,* proprietar Ayer — rue Louis-Le-Grand — cineva a cerut vin roșu.

Guillaume își scutură cu putere capul.

— Asta n-o fac, jupîne ! Eu nu sînt...

Nu rosti cuvîntul „trădător". Îi trecu prin minte că era totuși un trădător, fiindcă nu fusese în stare să-și țină gura !

— Nici eu nu sînt ! îl încredință hotelierul și ocoli fără nici un rost masa rotundă. Covorul îi înăbușea zgomotul pașilor.

— Dar la ce folosesc toate astea ! Să ne nenorocim amîndoi cu orice preț ?

Întinse mîinile : „ca bătrînul învățător Valois, la cuvîntarea ținută la muzeul național din piață !" cugetă Guillaume. Dar ceea ce spuse acum monsieur Ayer îi tăiă răsuflarea.

— Să-ți aduc aminte de birtașul Arnoux din satul Alais ! — Știi ce i s-a întîmplat ? A intrat un client în birtul lui și i-a cerut un pahar de vin roșu. Cînd a fost asta ? Acum o săptămînă ! Ba nu, acum opt zile — era într-o miercuri — că nemții schimbă de fiecare dată zilele ! Marcel Arnoux, om cu frica lui dumne-

zeu, se roagă de el: „Du-te omule, eu n-am văzut, n-am auzit." Şi-i mai spune: „Nu cere nicăieri astăzi vin roşu şi nu te aşeza pe locul din spate al vreunei motociclete, dacă nu vrei să fii suspectat!" Peste două ceasuri i-a ridicat gestapo-ul: pe Arnoux, pe nevastă-sa şi pe omul de serviciu. Ba şi pe frate-său l-au luat. Ce s-a întîmplat cu Marcel, nu e nevoie să-ţi mai spun, că ştii şi singur! Vrei să fii şi tu legat de un stîlp şi...

Îşi lăsă degetul cel mare în jos.

Guillaume plecă ochii.

— Ce te face să crezi că individul de dincolo nu este şi el un copoi? Mai ales că Balmain se află la masa clienţilor obişnuiţi...

Îşi trecu mîna peste hîrtia atîrnată în perete.

— Du-te dincolo! Du-te şi poartă-te ca şi cînd nu s-ar fi întîmplat nimic! Nu-l scăpa din ochi pe individ! Dar nu te mai uita atît de prosteşte! Vrei să bată la ochi?

Cînd Guillaume dădu să iasă, monsieur Ayer îi făcu încă o dată semn, ameninţător:

— Şi nici o vorbă nimănui! Iar cînd or veni nemţii, să-l arăţi imediat. Pe urmă o ştergi! S-ar putea să tragă cu pistoalele, pricepi!

Asta i-a povestit Guillaume mai tîrziu. El — Pierre Rigaud — trăise atunci numai urmările acestei convorbiri, şi evenimentele îl buimăciseră. N-a ştiut să facă legătura între cele ce se întîmplau, pentru că nu găsise răspunsul la întrebarea „cine i-a anunţat pe nemţi?"

Guillaume îi servise porţia de peşte şi-i adusese un al doilea pahar de vin. Cei trei tineri stăteau la bufet, fiecare cu cîte un pahar de bere în mînă, şi cu cîte o ţigară în colţul gurii. Unuia dintre ei îi intra fumul în ochi. Se tot strîmba, dar nu se îndura să scoată ţigara din gură.

Rigaud îşi amintea că se dusese să-l întrebe pe Guillaume, care se tot învîrtea pe lîngă furtunul cu care scotea băutura:

— Unde pot să telefonez de aici?

— Dincolo, şi Guillaume arătă pieziş îndărătul său.

— Bine. Vrei să fii atît de bun şi să mă întovărăşeşti?

Rigaud îi întinse pachetul cu ţigări, şi Guillaume îşi alese una, ferindu-şi privirile. Ieşiră afară.

— Aveţi şi răcitor electric? întrebă Rigaud, o dată ajunşi în coridor. Guillaume făcu un semn afirmativ. Pierre îşi zăngăni cheile în servieta de pînză.

— Fiindcă, ştii, eu sînt specialist în orice sistem! Al vostru e în regulă?

Guillaume ridică din umeri:

— După cît ştiu eu, da!

— Ei, trebuie cercetat pe îndelete, că nu strică! Am să trec mîine să vorbesc cu patronul!

Guillaume bătu la uşa de la camera stăpînului. Cum nu răspundea nimeni, intrară. Încăperea era goală. Lumina ardea.

— Acolo este aparatul! arătă picolul.

Rigaud se apropie de birou și-și puse servieta pe covor. „Mobilă evreiască“, își zise el. Barem de-ar fi numai lăsată în păstrare, și tot ar fi bine. Sau poate că proprietarul hotelului se îmbogățise ? Ridică receptorul și formă repede numărul.

— Sper că va răspunde cineva, îi spuse el lui Guillaume și așteptă, în timp ce suna apelul.

Guillaume îi povestise mai tîrziu că atunci i se ușurase dintr-o dată inima. Dacă străinul era într-adevăr instalator, el, Guillaume Genet, nu era trădător ! Și atunci totul era bine ! Bine !

— Aici Rossac — instalator de la Tissus-Frigide, Paris ! — da ! — Iertați-mă, că vă chem atît de tîrziu... da... am sosit de la Reims cu un tren de marfă german — ei, doamne, știți foarte bine, monsieur Lassaigne, greutățile cu piesele de rezervă... vechea poveste... dar muncă e destulă ! Dacă n-am fi avut sprijinul germanilor ar fi fost mai rău... Bine ! La dumneavoastră ?... Atît de tîrziu ?... E foarte drăguț din partea dumneavoastră !... Atunci, pe curînd !

Puse receptorul jos și făcu semn din cap spre Guillaume, ale cărui îndoieli se spulberaseră aproape toate. Bineînțeles că omul de la capătul celălalt al firului nu se numea Lassaigne. Numele său era Hugert. Și era alsacian.

După aceea îi ceruse lui Guillaume să-i arate unde e toaleta și se spălase pe mîini și pe obraz. Cînd să se pieptene, auzi zgomot de motoare și scîrțîit de frîne. Pași, tropăit de cizme pe caldarîm ! Ușa de la intrare se izbi trosnind de

perete. Zgomot de cizme pe coridor ! Nici un cuvînt ! Numai tropăit grăbit de cizme și lovituri cu patul puștii... iar în fața casei zgomotul motoarelor și glasurile nemților.

„Impresoară casa ! Sînt în casă !“ îi fulgeră prin minte lui Rossac. Se uită spre fereastră. Era prea sus !

— Liniște ! Nimeni nu părăsește încăperea ! La prima încercare de fugă, trag ! Traduceți ! strigă un glas.

— *Silence ! Restez ici pour le moment ! A la première tentative de fuite — vous serez fusillés !*“ traduse interpretul — un individ cu ochelari — cuvintele sublocotenentului german.

— Unde e ? strigă sublocotenentul, și glasul i se curmă.

Rigaud își văzu în oglindă fața albă ca varul. „Asta de mine întreabă“, își spuse el.

Nu putea rămîne acolo ! Era prins ca un guzgan în cursă ! Auzi glasul rugător al birtașului. Îl striga pe Guillaume.

— Guillaume !

— Chelner ! strigă sublocotenentul furios și trase o înjurătură. Înjură și birtașul.

Rigaud își dăduse bine seama că nu mai putea aștepta multă vreme. Trebuia să găsească o cale de ieșire înainte ca picolul să-și facă apariția. Crăpă ușa, apoi o deschise brusc și se strecură afară, pe coridorul de care îl despărțea o ușă de sticlă. La intrarea sălii birtului se înghesuiau nemții. Tot acolo, cu spatele spre coridor, stătea o santinelă, cu pușca în mînă.

Rigaud nu ştia ce să facă. Nici o uşă... Atunci zări scara.

Scara... Porni încet într-acolo şi începu să urce. De la a doua odihnă a scării — nu mai putea fi văzut — începu să urce mai multe trepte dintr-o dată. Coridorul primului etaj era cufundat în întuneric. Alergă de-a lungul lui pînă la fereastra care dădea în stradă; jos aşteptau două maşini cu farurile aprinse. Soldaţii nemţi opreau pe toţi civilii care treceau pe acolo. Fereastra de la capătul celălalt al coridorului abia se desluşea în beznă. Alergă într-acolo. Pe duşumele nu era aşternut nici un covor şi scîndurile scîrţîiau. Jos era o curte, iar îndărătul ei o grădină cu pomi. Deschise în grabă fereastra şi se aplecă în afară. La trei metri dedesubtul lui şi la o distanţă de vreo doi metri de peretele casei, strălucea un acoperiş de carton, jilav.

Trebuia să încerce. Numai dacă nu s-ar rupe cînd va sări... Trebuia să-şi facă vînt sprijinindu-se de perete. Era cu genunchii pe pervazul ferestrei, cînd din grădină, dindărătul curţii, se auzi zăngănit de sticlă spartă. De două, de trei, de patru ori...

— A dracului porcărie! strigă un neamţ, apoi se aprinse o lampă de buzunar. Soldatul stătea cu amîndouă cizmele într-o răsadniţă acoperită cu geamuri. „Wolf! Aici!" strigă el şi un cîine ciobănesc sări dintre tufişuri dînd din coadă.

În aceeaşi clipă, pe poteca din grădină apărură trei, patru soldaţi, ce-şi plimbau în jur lumina lanternelor. Cînd îşi văzură camaradul împleticindu-se printre geamurile făcute ţăndări, ridicînd picioarele cît mai sus, izbucniră în hohote.

Rigaud sări îndărăt în coridor, dar cînd vru să închidă fereastra, nemţii luminară faţada casei şi o rază pătrunse şi în coridor. Apăsă atunci pe prima clanţă. Uşa încuiată! Altă uşă: încuiată! Jos, în coridor, paşi care se apropiau! Glasuri! Desluşi glasul îngrijorat al birtaşului: „Aici nu e nimeni! Este cu totul exclus, domnilor!" O replică în nemţeşte. O replică furioasă, pe care el, rezemat de uşa unei încăperi, ca paralizat, nu o înţelese. Apoi se auzi glasul interpretului; îl mustra pe birtaşul care se tînguia într-una şi-l trimise înapoi în camera sa.

Nu mai exista nici o scăpare! N-avea nici un rost să mai urce scările! Cînd se hotărî totuşi să facă acest lucru, nu mai era nici o clipă de pierdut: nemţii urcau treptele! In coridorul etajului al doilea — acolo se sfîrşea scara — dădu, prin întuneric, de o chiuvetă. Bîjbîi cu mîinile de-a lungul peretelui. Jos se descuiau uşi. Inaintă orbecăind pînă dădu peste o tăblie de uşă, căută clanţa, o cheie... Nimic! Intuneric beznă! Nici o fereastră. Numai perete. Işi înţepă degetele într-un cui. Pipăi de cealaltă parte. Din nou zidul, apoi o uşă. O apăsare pe clanţă — uşa cedă! Se strecură prin ea şi în aceeaşi clipă

se lovi de un trup omenesc, de o femeie, care se trase îndărăt.

— André! Ce s-a întîmplat? Nemţii? şopti o voce plină de teamă. Dacă găsesc bijuteriile? Am tras cu urechea, am stins lumina... Of, doamne, ce ne facem?

— Linişte! Fără vorbă! Nu-ţi fie teamă, doamnă!

Un ţipăt înăbuşit de groază.

— Cine eşti dumneata?

Paşi în întuneric.

— André!

Lumina unei lămpi de noapte, înfăşurată în mătase violetă, se aprinse. Pierre se apropie de femeie, era tînără, stătea în faţa lui într-o cămaşă de noapte lungă şi-l privea ţintă, îngrozită, cu mîinile ridicate spre apărare.

— Stinge lumina!

Căută comutatorul, nu-l găsi şi smulse firul electric din perete, de lîngă pat. Femeia scoase un ţipăt. Pierre îi astupă gura cu mîna şi-i vorbi încet în timp ce ea opunea o rezistenţă desperată.

— Nu-ţi fie teamă, doamnă! Nu-ţi fac nici un rău! Nemţii mă caută pe mine! Am fugit aici, sus!

Cu anevoie reuşi să scoată cîteva cuvinte, iar printre cuvinte făcea sforţări să respire.

— Sînt un patriot francez! Résistence! Maquis! E vorba de viaţa mea! Ajută-mă! Ascunde-mă! Unde să mă duc?

Simţea că femeia, pe care o ţinea strîns de amîndouă braţele, nu se mai apăra. „Slavă domnului," îşi zise el. De jos, se auzea gălăgie. De ce nu-i spunea nimic? Nici o vorbă! Îi simţea răsuflarea iute, mirosul de parfum.

— Aici este vreo uşă? Vreo intrare la pod? Vreun dulap secret?

— Nu.

Femeia tremura ca varga. Ce să facă el acum? Paşi urcau treptele.

— Încuie uşa! Nu-i lăsa pe nemţi înăuntru! Nu le da voie să te deranjeze! Eşti femeie şi ei trebuie să te respecte!

Dar ea nu se mişcă din loc.

— Uşa! bîlbîi el, rugător. Femeia se smulse din strînsoarea lui. Căută s-o prindă, dar nimeri alături. Atunci o auzi că trage zăvorul.

Nemţii goneau pe coridor încolo şi-ncoace. Bătură la o uşă.

Un glas de femeie — furios şi strident. Răspunsuri în nemţeşte şi rîsete.

— Ce să spun? Dacă te găseşte aici? Sînt doamna Ayer.

— Spune-le că te-am ameninţat cu pistolul! Nu ţi se poate întîmpla nimic. Nu-ţi pierde sîngele rece! Fii tare! Fii femeie adevărată! Să le-o arătaţi fasciştilor!

Bîjbîi cu mîinile pe dulap, mereu cu gîndul la o ascunzătoare.

— Unde e... unde aş putea să mă ascund?

Nici un răspuns. Se lovi cu genunchii de patul lui monsieur Ayer. Căută să se vîre la adă-

post. Era însă atît de scund patul, încît nu te puteai strecura dedesubt. Paşii se apropiau, clanţa fu apăsată în jos şi se auziră bătăi în uşă.

— *Ouvrez la porte!* [1]

Rigaud se ghemui în pat. Cu o mişcare pripită îşi trase plapuma peste cap şi-şi strînse picioarele ca să nu se vadă bocancii.

— Ce s-a întîmplat? auzi glasul femeii întrebînd cu teamă.

— Deschideţi imediat! — Control! Percheziţie!

„Incet, încet, fii calmă!" ar fi vrut el să-i strige, dar era prea tîrziu. Deznodămîntul se apropia. Dacă femeia nu-i venea în ajutor, se sfîrşea totul. Deodată, se linişti. Işi aminti că avea fiola! O ţinea ascunsă într-o bandă de cauciuc, la genunchi. O auzi cum întoarce comutatorul.

— O clipă! La urma urmelor trebuie să mă îmbrac, nu-i aşa? strigă doamna Ayer în timp ce bătăile în uşă se înteţeau. Rigaud simţi că netezeşte plapuma peste el şi că mai aruncă şi o pernă deasupra.

In sfîrşit ea deschise uşa, punîndu-se în calea ofiţerului care voia să intre în cameră.

— Ce înseamnă asta? Daţi buzna într-o cameră de culcare, în miez de noapte! Ce fel de purtare e asta? Ce doriţi? protestă ea şi rămase în prag.

[1] Deschideţi uşa! (In franceză în original.)

Sublocotenentul neamţ zîmbi doamnei Ayer, vrînd parcă să-şi ceară iertare. Spuse ceva soldaţilor, apoi se întoarse din nou spre ea.

— Permiteţi! Căutăm un agent paraşutist! Sînt convins că nu se află în camera dumneavoastră — salută ridicînd la chipiu mîna în mănuşă de antilopă cenuşie — dar trebuie să mă conving personal, să arunc o privire...

Doamna Ayer tăcu buimăcită.

Sublocotenentul intră în cameră, se uită împrejur, deschise repede dulapul, îl închise la loc, şi privirea îi căzu pe patul hotelierului. Cînd văzu că în el se află cineva, rămase locului uluit. O privire bănuitoare se aţinti spre tînăra femeie. Duse mîna la tocul de piele al pistolului. Doamna Ayer îl apucă de braţ. Il privi cu ochi mari, rugători, şi-şi duse degetul arătător, care tremura, la buze.

— Să nu afle bărbatul meu! Inţelegeţi? şopti ea.

Era gata să îngenunche în faţa lui şi să-i îmbrăţişeze genunchii. Ofiţerul o opri. Ochii lui nu mai erau atît de severi. Un zîmbet dispreţuitor îi încreţi buzele subţiri. Ii aruncă o privire scurtă şi dădu din cap.

— *J'ai compris!* [1]

Il apucă de amîndouă mîinile.

— Vă mulţumesc, domnule! Vă mulţumesc!

In uşă, ofiţerul se mai întoarse o dată.

[1] Am înţeles! (In franceză în original.)

— *Beaucoup de plaisir, madame!*[1] Fără să salute, ieşi trîntind uşa.

Jeanne Ayer rămase timp de o clipă nemişcată, în mijlocul camerei. Apoi se duse la uşă şi o zăvorî. Stinse lampa din tavan şi se aşeză pe patul ei răvăşit.

Rigaud retrăia şi acum — în amintire — emoţia acelor clipe.

Era lac de sudoare. Nu se mai putu stăpîni şi ridică un colţ al plapumei.

— Doamnă! şopti el rugător. Vă mulţumesc, vă mulţumesc!

Izbutise să-i apuce mîna şi vru să i-o sărute. Ea şi-o retrase.

— Trebuie să pleci! Nu mai pot! A fost prea mult! Dacă vine bărbatul meu? E gelos! N-ar înţelege asta!

— Încă cinci minute! Acordaţi-mi puţin timp, doamnă. Acum totul e bine! Mi-aţi salvat viaţa! Cum aş putea să vă mulţumesc, doamnă?

Se ridicase în picioare şi stătea lîngă pat.

— Trebuie să pleci! stăruia femeia. Dacă ofiţerul îi spune ceva bărbatului meu!... De-ai şti cum s-a uitat la mine. Nici nu pot să-ţi spun!...

Rigaud se duse pîn'la fereastră: dădea spre curte. Acoperişul de carton al spălătoriei era foarte departe. Deschise unul dintre canaturi. În curte era linişte. Linişte părea a fi şi în grădina ce se întindea dincolo de gard. În aceeaşi clipă luă însă aminte sub copaci licărul mocnit al unor ţigări. Femeia venise alături de el.

[1] Petrecere bună, doamnă! (În franceză în original.)

— Ţine!

Simţi că-i pune în mînă o frînghie. Se miră de unde făcuse deodată rost de aşa ceva!

— Colo jos, şopti el.

Ea văzu că în grădină era cineva şi tăcu.

— Trebuie să aşteptăm pînă se linişesc lucrurile!

Abia apucă să spună acestea că jos, şi în casă şi afară, răsunară fluierături şi comenzi scurte. În grădină totul se însufleţi dintr-o dată. Lanternele se aprinseră, unul dintre soldaţi fluieră cîinele. Apoi nemţii o luară la fugă de-a lungul drumului — ca la un concurs de alergări — şi dispărură îndărătul povîrnişului. Motoarele din stradă începură să duduie şi comenzi răsunară în noapte.

Ţinu o veşnicie — cel puţin aşa i se păruse lui — pînă ce plecară maşinile. În cele din urmă legă frînghia de cerceveaua ferestrei. Femeia îi ajută. Părea s-o fi făcut destul de des. Acum înţelese de ce era monsieur Ayer gelos... Ei — dar pînă atunci avusese de furcă destul cu nemţii. Venise vremea să dispară.

— Aşadar!...

Mîinile li se întîlniră şi Pierre, îmbrăţişînd femeia, o sărută pe buzele uşor întredeschise. Se urcă apoi pe fereastră şi se lăsă în jos alunecînd pe frînghie. Abia în clipa aceea îşi spuse că plecarea zgomotoasă a nemţilor putea să nu fie decît o cursă întinsă cu iscusinţă. Dar

nici vorbă să se mai întoarcă. Fără să se uite în jur, părăsi grădina.

Se feri să ia trenul de noapte care pleca spre Paris la 2,20. Nu îndrăznea nici măcar să se ducă la Hugert, alsacianul. Petrecu noaptea într-un garaj al serviciului de drumuri al primăriei, zgribulit printre betoniere şi valţuri grele, îndărătul unui maldăr de tăbliţe indicatoare. O noapte rece, deznădăjduită. Îngheţase, era atent la fiecare zgomot şi uşor buimăcit, pe jumătate adormit, auzea ronţăitul şi rîcîitul şobolanilor.

„Ce greşeală am făcut ?“ se tot întrebase el în acea noapte. De unde aflaseră nemţii de sosirea lui, la abia o oră după ce fusese lansat? Oare greşise cu ceva ? Cu ce oare ? Sau picase din întîmplare în toiul unei alarme neaşteptate?

Toată noaptea numai la asta se gîndise.

Începea bine! Al dracului de bine! Cum avea să sfîrşească oare istoria asta ?

Înainte de amiază părăsi oraşul şi ajunse la Paris cu o întîrziere de şaisprezece ore peste termenul prevăzut. Puţin după miezul nopţii, trenul intră în *Gare du Nord*. Îndărătul ghişeelor de bilete erau postaţi soldaţi din poliţia militară germană. Purtau căşti de oţel. O placă de argint se bălăbănea pe pieptul împodobit cu decoraţii al unui subofiţer. Controlau numai actele militarilor care soseau şi plecau. Se prefăcu grăbit să ajungă acasă. Cu paşi repezi părăsi gara şi porni înainte pe străzile întunecoase ca unul care are o ţintă precisă. Abia cînd

fu sigur că nu-l urmăreşte nimeni se lăsă în voia fericirii care îl copleşea. În sfîrşit, era iarăşi în Paris. Se gîndea la maică-sa, la locuinţa lor din rue du Colisée, la Suzanne...

La Jules nu se putea duce în miez de noapte. Prea ar fi bătut la ochi şi tot ceea ce putea stîrni cît de cît o bănuială oarecare trebuia evitat cu orice preţ. Deodată, se simţi frînt de oboseală. De ce să nu se ducă la vreun hotel ? La unul mai mic. Avea acte în regulă. Da — în regulă ? Dar dacă nemţii introduseseră de două, trei zile cine ştie ce nouă ştampilă, obligatorie? Îşi aminti de cele petrecute la Epernay...

Deasupra Senei pluteau pale de ceaţă, învăluind treptat coroanele copacilor înalţi şi bătrîni. Abia se mai desluşeau trunchiurile groase şi ramurile de jos. „Tot e bună ceaţa la ceva. Ceaţa îmbracă totul cu un văl care te face nevăzut... Ceaţa nu e bună... Nu vezi nimic... Dar trebuie să fii cu ochii-n patru. Oboseala, oboseala asta de moarte, nu e nici ea bună. Nu mai eşti atent. Te gîndeşti numai la un pat. Măcar un pat de scînduri, într-o celulă... Nu ! !“

Se smulse din gîndurile acestea. Ştia că ceva mai departe, la vale, la mai puţin de douăzeci de metri îndărătul podului care se desluşea încă în faţa lui odihneau bărcile, legate, una lîngă alta, cu lanţuri. Peste cîteva clipe coborî scăriţa îngustă, lată cît o cărămidă, săpată în povîrnişul pietruit, şi căută cu amîndouă mîinile unul dintre belciugele în care erau ancorate lanţurile. Trase apoi barca la mal, se urcă în ea,

şi o îndepărtă iar de taluzul în pantă, atît cît permitea lanţul. Trei ore de somn, trei ore...

Nu mai auzi cele două bătăi răsunătoare ale ceasului din turnul bisericii Val de Grâce.

Ziua de 16 martie 1943 se vesti neasemuit de însorită; una din acele zile care îi face pe bogătaşii din Paris să se gîndească pentru prima dată la vara fierbinte care va veni şi la refugiul în staţiunile balneare de pe Coasta de Azur. Şi mulţi ar fi fost gata să plece în anul acela pe coastă, dacă ocupaţia nemţească le-ar fi îngăduit-o!

Dimineaţa mîncase ceva la „Catacombes", un mic restaurant de pe Boulevard Arago. Se aşezase la fereastră. Scaunele stăteau încă pe mese şi fu servit de o fată somnoroasă de la bucătărie; chelnerul nu-şi făcuse încă apariţia şi stăpîna restaurantului, în timp ce trebăluia în bucătărie, pălăvrăgea într-una despre mesele roşii şi despre scaunele pe care aveau să le scoată în ziua aceea, pentru prima dată, pe trotuar, în faţa restaurantului. Afară, viaţa se revărsa în valuri. Funcţionari, muncitoare şi copii de şcoală încă palizi şi cu genunchii goi, primele gospodine care porneau să se aşeze la coadă undeva, toţi treceau grăbiţi în sus şi în jos. Un cărucior de marfă cu trei roate intra împins de-a-ndaratelea în gangul casei de alături, încărcat cu spanac şi varză, pentru zarzavageria încă închisă. Ieşi apoi scîrţîind, încărcat cu o grămadă de lăzi goale. Rigaud răsfoi un ziar din ajun, chemă chelnerul care mirosea a săpun ieftin, plăti şi plecă. Nu întîlnise încă nici un neamţ, dar nu mai regăsea Parisul pe care-l părăsise el. Vitrinele magazinelor îşi dădeau într-adevăr osteneala să semene cu ceea ce fuseseră, dar nici mîinile celor mai iscusiţi decoratori nu mai puteau amăgi pe nimeni: o dată cu războiul şi cu nemţii, Parisul fusese năpădit de năvala vechiturilor şi de lipsuri, de mărfuri proaste, dar bătătoare la ochi şi de ersaţuri... Desigur, se mai găsea cîte ceva pe sub tejghele. Nu trecu mult şi în rue Assac, un băiat îi oferi carne de porc conservată şi cocaină. Cînd îi făcu semn din cap că nu-l interesează nici una nici alta, băiatul îi oferi dolari aur şi bani nemţeşti. Prin ganguri şi pe la colţurile caselor, sîrguincioşi, speculanţii la bursa neagră îşi începeau primele tratative de afaceri ale zilei.

Sări într-un autobus ce ducea spre Boulogne, unde locuia Jules. Cînd sună la al treilea etaj îi deschise o femeie — după cum i se păru lui — cu ochii plînşi.

— Vin pentru sofaua aceea... spuse el şi surîse. Aceasta era parola.

— A, aşa... răspunse femeia tărăgănat şi-şi şterse mîinile ude cu şorţul. Dar parcă mai aştepta ceva. Se uită la el cercetător, încercînd parcă să cîntărească dacă are bani, apoi păşi de-a-ndaratelea în apartament.

— Poftim înăuntru!

O urmă prin coridorul îngust ticsit cu dulapuri puse în drum, către camera din fund. Des-

chise uşa, îl lăsă să treacă înainte şi-i arătă o sofa de modă veche, îmbrăcată în pluş verde.

— Asta e, domnule! Nu ştiu dacă e ceea ce vă trebuie. Pernele fixe din părţi nu pot fi scoase, aşa că nu te poţi întinde bine pe ea, dar de stat poţi sta bine...

Era uluit, dar intră în joc. Poate că femeia avea motive să-i ofere într-adevăr sofaua. Poate că asculta cineva îndărătul uşii blocate de spătarul înalt şi decolorat al canapelei împodobite cu o dantelă albă croşetată?

— Păi, să vedem... bîigui el. E voie?

Şi se aşeză cu băgare de seamă.

— La drept vorbind, eu caut ceva pe care să se poată dormi, ştiţi!...

— Asta mi-am spus şi eu îndată, făcu femeia. De fapt e ca şi vîndută...

Mîna ei dreaptă se juca într-una cu o legătură de chei în buzunarul şorţului. După socoteala lui femeia avea vreo patruzeci de ani. Se uita la el urît, aproape cu duşmănie şi părea că abia aşteaptă să-l vadă plecat. Rigaud se trînti de cîteva ori pe sofa.

— Arcurile mai ţin! — Dar ca s-o prefac, ar costa parale bune. Şi cine să-mi facă asta? Pernele astea — îşi trecu mîna peste ele — ar trebui scoase!

Vorbea numai ca să cîştige timp. Apoi se sculă în picioare, se apropie de ea şi întrebă coborînd glasul:

— Pot vorbi cu Jules?

— Jules? Care Jules?

Ochii femeii se îngustară de tot. Î se făcu frică! Dar de ce-i era frică? Sosirea lui le fusese doar anunţată! Semn de recunoaştere: „Vin pentru sofaua..."

— Ştiu şi eu? Poate bărbatul sau fiul dumneavoastră...

Femeia dădu din cap cu violenţă. Văzu atunci că ochii ei nu erau roşii de plîns ci bolnavi. Îşi unsese genele cu o alifie galbenă.

— Pe bărbatul meu îl cheamă Charles. Şi în afară de asta nici nu trebuie să ştie că vînd sofaua! E sofaua *mea!* Ce are el să se amestece!

Pierre nu ştia ce să răspundă. Ceva nu era în regulă! Trebuia să dispară cît mai repede cu putinţă.

— Mă miră că nu întrebaţi nici măcar de preţ! îi spuse femeia, pe un ton grosolan, pornind spre uşă.

— Dacă aşa stau lucrurile, nu! îi răspunse el la fel de grosolan, mergînd în urmă-i. Cînd trînti uşa după el, mai aruncă o privire furioasă la tăbliţa de sub sonerie, pe care citi: „Charles Cresson" — atîta tot. O tăbliţă ieftină din acelea pe care le fac pe loc gravorii la tîrgurile anuale. Simţea că femeia îl pîndeşte dindărătul uşii. „Auzi obrăznicie!" rosti el, destul de tare ca să fie auzit. Coborî încet scara în spirală. Şi pe stradă o porni agale, ca unul ce are timp destul. Avea sentimentul că din casă era urmărit cu privirea. La răscrucea drumului sări într-un tramvai care trecea pe acolo. Să plece! Nu-i mai rămînea decît să plece! Ce se întîm-

plase? — Jules era numele conspirativ al lui Charles Cresson. De ce îl lăsase femeia să intre în casă cînd începuse să vorbească despre sofa? Primise drept bună parola de recunoaștere! De ce se ferise să mai intre în amănunte?

Locuința ei se afla poate sub observație? In camera de alături pîndea gestapo-ul? Atunci cum de nu-l înhățaseră? Il lăsaseră de bună seamă să plece ca, prin el, să le dea de urmă și altora? Un turism cenușiu cu număr francez se ținea după tramvai. De ce nu i-o lua înainte? „Numai să nu intru în panică!" își zise el. Intră în vagon, iar la prima stație trecu pe platforma dinainte. Cînd coborî, nu mai văzu mașina cenușie. Alergă pe stradă și se pierdu în mulțime. Din cînd în cînd, pe neașteptate, se oprea în fața unei vitrine și pîndea prin geamul lucios ca o oglindă, să vadă dacă nu-l urmărește cineva. Nu, parcă nu! De un om cu scurtă de piele, care îi păru suspect, scăpă apucîndu-se deodată de cap, ca și cum ar fi uitat ceva, apoi se răsuci în loc și se întoarse îndărăt. Omul nu se luă după el, și Rigaud răsuflă ușurat cînd, făcînd stînga împrejur, îl văzu vorbind prietenește cu un bărbier în fața unei frizerii.

Asta nu era a bună! Parcă era ceva necurat la mijloc! La Epernay, cît pe aci să se întîmple o catastrofă, iar la Paris o alta! Primise însărcinarea să se pună neapărat în legătură cu Charles Cresson, adică mai bine zis cu Jules, care lucra la uzina de explozibile din Vélizy. Mai avea o adresă, dar nu trebuia să se ducă

acolo decît în caz de mare nevoie. Ce să facă? Să-și anunțe sosirea la omul de încredere al firmei Tissus-Frigide? Sau să se ducă acasă la maică-sa, să se așeze în pat și să-și încredințeze soarta bunului Dumnezeu, ocrotitorul Franței? Hoinărea pe străzile marelui oraș și dintr-o dată, fără să vrea, se pomeni sub copacii mari, desfrunziți de pe Champs-Élysées, al căror joc de umbre îi plăcea atît de mult. In preajma cailor de piatră avîntați, cu picioarele din față ridicate și sprijiniți pe socluri înalte, găsi o bancă liberă. O bancă pe care stătuse de nenumărate ori.

„Nu sînt bun pentru treaba asta, își zise el. Am dat greș. Mai bine l-ar fi parașutat pe Jean Besson. El își irosește timpul acolo, în lagărul de la Brighton, și eu aici, în Paris! Ce mi-e una, ce mi-e alta!"

Un domn mai în vîrstă, sprijinit într-un bastonaș subțire, cafeniu, se așeză alături de el. Își scoase pălăria și se lăsă cu plăcere mîngîiat de razele călduroase. Barbișonul lui, tăiat à la Poincaré, strălucea în bătaia soarelui. Il salutase adresîndu-i, politicos, întrebarea inutilă dacă are voie să se așeze acolo. Pe urmă se întoarse către el.

— Ce zi frumoasă! Parcă totul e plin de nădejdi noi, își dădu părerea domnul în vîrstă, clătinînd din cap. Apoi se uită țintă drept înainte.

— Vine primăvara, răspunse Rigaud — ca să zică ceva.

— Da, da, oftă domnul în vîrstă, în timp ce bastonaşul său elegant se juca într-una cu o frunză veştedă, zdrenţuită, care, oploşită sub bancă, supravieţuise iernii şi hărniciei măturătorilor din Paris.

— Nu e numai asta !... Mă gîndesc la Stalingrad !

Dintr-o dată, soarele deveni mai luminos. Parcă într-o clipă s-ar fi înălţat caii pe socluri, copacii ar fi înverzit şi totul ar fi căpătat culori mai vesele. Un nor mare, alb, pufos, plutea sus pe cer.

Stalingrad...

— Da, răspunsese el, Stalingrad... şi dintr-o dată se simţi din nou plin de nădejde. Ochii i se deschiseră larg, ca şi cum nimic nu i-ar putea orbi. „Ai rostit cuvîntul potrivit în ceasul potrivit", gîndi el recunoscător, cînd se ridică în picioare şi întinse necunoscutului mîna ca să-şi ia rămas bun. Nu mai avea răbdare să stea acolo pe bancă. Îşi făcuse socoteala că Jules, care lucra la Vélizy, se va întoarce acasă abia spre seară. Ce rost avusese să alerge cu noaptea în cap la el ? „Mai am vreme, mai am destulă vreme. Vreme să colind Parisul... Paris... Sînt tînăr ! Am douăzeci de ani. Nu se poate spune că sînt «un om în vîrstă». De ce n-aş ceda bătrînilor băncile tăcute de pe Champs-Élysées ? Mai tîrziu, peste cincizeci de ani o să am destulă vreme să stau aici... Dacă Suzanne ar fi cu mine — ei, atunci da, dar la ora asta Suzanne se află în biroul tînărului monsieur Herbertin, şi poate că trebuie să se apere de obrăzniciile lui. «Rigaud, micul Rigaud a murit, asta e sigur. Şi-apoi, ce putea el să-i ofere unei femei atît de frumoase ca dumneata, Suzanne ?» aşa i-o fi spunînd junele. Poate că Suzanne se va întrista ? Şi monsieur Philippe Herbertin nu-şi va atinge ţelul, măcar că se plimbă într-un Cadillac decapotabil, asta presupunînd că nemţii nu i-au luat maşina. De altfel, poate că i-au lăsat-o. Monsieur Herbertin ştie să meargă în pas cu vremea ! Desigur că şi firma sa e «importantă în economia de război»! Şi lenjeria de mătase poate fi importantă în economia de război, ca tot ceea ce se exportă sau se rechiziţionează. Nu, din partea tînărului monsieur Herbertin cu unghiile manichiurate, nu-l ameninţa nici o primejdie. Cu celălalt, cu Zan, altfel stăteau lucrurile. Žan — aşa îi spunea ea : un tînăr cu părul negru ca pana corbului. Dar, cine ştie ? Poate că acela avea acum şanse s-o cîştige pe Suzanne. Cum să i-o iei în nume de rău ? De ani de zile nu mai auzise nimic de el. Şi căzuseră atîţia rămaşi necunoscuţi în acest cumplit război..."

Apoi îşi sărbători revederea cu marea capitală, Paris — în autobuse, în metro, în tramvaie şi pe jos. Zăbovi o bună bucată de vreme pe podul Austerlitz, unde se întîlnesc şi se îmbină două peisaje cu totul deosebite. La apus, mărginită de brîul apelor scînteietoare, Notre-Dame, nepieritor monument al artei medievale, spre răsărit, arcul larg deschis al podului me-

troului şi cele patru, cinci, coşuri groase ale fabricilor, al căror fum se îmbină cu cel al vapoarelor, învăluind ţărmul într-o lungă dezmierdare. Auzul lui prindea din nou bătaia de aripi a păsărelelor, ce săgetau în stoluri mici cerul, deasupra apei care curgea liniştită la vale. Desluşea din nou zvonurile înmiite ale vieţii, care nu putea fi înfrîntă de nimic, zvîcnirile pulsului marelui oraş de pe Sena. Se bucură, cu gîndul la serile lungi şi liniştite cînd luminile oraşului se oglindesc în undele uşor vălurite, în timp ce undeva în depărtare — pe apă sau pe ţărmul întunecat — se înalţă pentru o clipă şi se stinge apoi în noapte o melodie ce pare un sunet întîrziat de clopot. Luminile? Nu mai erau lumini pe Sena. Parisul era camuflat. Tăcuseră oare şi cîntecele? La căderea nopţii, porni spre rue du Colisée — strada în care se născuse şi unde locuise de atunci, cu mama lui. Înainta grijuliu, temîndu-se să nu întîlnească vreun cunoscut. Totul părea neschimbat, de parcă ar fi lipsit numai puţin timp, plecat din oraş pe cîteva zile în munţi, cu băieţii din asociaţia progresistă „Auberges de la Jeunesse". Copiii jucau şotron şi se învîrteau ca titirezul. Perdelele galbene de la ferestrele deschise ale locuinţei profesorului de gimnastică Salois, veşnic ahtiat după „o gură de aer", se umflau atît de tare, încît se vedea tabloul reprezentînd pe „ţăranul cu canari", atîrnat deasupra pianului. În faţa casei cu numărul 34 zări, ca totdeauna, găleţile puse la cişmeaua de unde ţîşnea

apa şuierînd. Se uită pe furiş peste drum, la casa în care se născuse. Două ferestre, la al patrulea etaj, erau deschise. Odaia de dormit a mamei... Era acasă. Ştia că ea nu lăsa niciodată ferestrele deschise cînd pleca undeva. Era poate în bucătărie? Ce n-ar fi dat să poată urca sus în clipa aceea! „Bună ziua, mamă! Da, eu sînt! Trăiesc! Vezi bine că trăiesc, mamă!" S-o ia în braţe! Să se uite în ochii ei... Să se aşeze la masa din bucătărie, desculţ, cu tălpile pe linoleumul cald, şi să se uite la maică-sa, care aşterne de cină pe masa aceea mică...

„Mîine, poimîine, cel mai tîrziu în trei zile trebuie s-o văd. Jules trebuie s-o ia, s-o aducă la mine." Acolo în casă nu trebuia să fie văzut.

Peste o oră se afla în faţa lui Charles Cresson. Îi deschise uşa, lung şi deşirat.

— Vin încă o dată pentru sofa... Am văzut-o înainte de amiază...

Cresson, un adevărat uriaş — om între două vîrste, cu ochi limpezi de un albastru luminos, barba nerasă şi fruntea numai cute — încuviinţă dînd din cap.

— Poftim!

Încuie uşa după ei. Femeia stătea în pragul bucătăriei.

— Dumnealui a mai fost o dată aici... începu ea.

— Poftim! îi făcu Jules semn să intre în odaia de locuit şi-i arătă cu bărbia spre sofaua care, acum, în lumina slabă a lămpii, se înfăţişa

mult mai prietenoasă decît îi păruse cu cîteva ore în urmă.

— Nu te-am înţeles prea bine adineauri, zise Cresson. Aud prost... Am rămas cam surd după o mică explozie.

Intoarse urechea dreaptă spre el.

— Vin pentru sofaua aceea pe care o aveţi de vînzare!

— Aşa-a! Ei acum totu-i în regulă! oftă uşurat lunganul, şi-l bătu pe umăr. Cum te cheamă?

— Paul Rossac. Lucrez la Tissus-Frigide...

— Eu mă numesc Jules! Cel puţin aşa îmi spun prietenii!

Se îmbrăţişară.

— Aşa trebuia să spui din capul locului, băiatule! Cum de ai fost în stare s-o înspăimînţi pe nevastă-mea în halul ăsta!

Cresson strigă:

— Nevastă!

In aceeaşi clipă se deschise uşa. Pesemne că îi pîndise.

— Dă-i mîna, Louise! El este!

Femeia îi întinse amîndouă mîinile.

— Dumneata... Dumneata!... îl mustră ea. Te-am luat drept un copoi!

— Ce? întrebă el, necrezîndu-şi urechilor.

Punînd pe masă o sticlă, pahare şi o gustare, ea urmă:

— Dacă ai spus numai: „vin pentru sofaua aceea!... pe care o aveţi de vînzare“, n-ai spus!

In timp ce doamna Cresson pregătea mîncarea în bucătărie, Rigaud îl informă pe Cresson despre tot ceea ce i se întîmplase.

— Nu mai înţeleg nimic! se miră Cresson. Desena mereu cu degetul arătător rotogoale mici pe tăblia mesei. Doar am dat de veste dincolo prin telegrafia fără fir că Epernay se află în cuprinsul zonei închise No. 1. Le-am comunicat totul! Chiar chestia cu vinul! Ce dracu fac englezii? Inseamnă că îndată după aceea...

Tăcu. Nu găsi cuvîntul potrivit, sau nu voi să-l pronunţe, căci era lege nescrisă să nu rosteşti nimic de prisos faţă de nimeni, nici chiar faţă de prieteni.

Cînd doamna Cresson strînse masa după cină, bărbatul ei îşi aprinse o ţigară de foi. Părea un om trecut de patruzeci de ani. Işi întinse cît putea picioarele. După cît se vedea îi plăcea să lipăie încoace şi-ncolo în papuci.

— In noaptea asta dormi aici. Mîine te duc într-un loc sigur. Ai să lucrezi la Tissus, dar numai aici, în Paris. Toate celelalte se vor aranja pe urmă!

Ajunseră să vorbească şi despre misiunea lui.

— VO? întrebă Cresson. Treabă încurcată şi fără sorţi de izbîndă! Eu nu cred c-ai s-o poţi duce la capăt, băiete! Eu n-am izbutit, şi doar lucrez acolo de la începutul începutului! Şi apoi mai e o chestie! Nu ştiu dacă pot să te angajez în fabrică! Lucrurile nu stau chiar aşa cum îşi închipuie cei de dincolo! Hehei! Uşor să dai o asemenea însărcinare! Cine nu poate

asta ! Dar s-o duci la bun sfîrşit, asta-i altă poveste.

Scoase un rotocol de fum şi îl urmări mînios cu privirea :

— Ce le mai trăsneşte prin cap şi ălora ! continuă el dispreţuitor. Auzi ! Să ascunzi substanţa explozibilă VO în glastre de flori ! Ca şi cum ar fi atît de simplu ! Nici nu sînt glastre de flori pe acolo ! Sau sub capacul ecluzei sau în ghete — ori să încerci s-o scoţi afară prin contrabandă, în oala cu mîncare ! Să mori de rîs şi alta nu ! Să te văd dacă poţi ! O sută de grame ! Mai puţin nici nu-i interesează ! Aşa mi-au comunicat prin telegrafie fără fir ! O sută de grame ! Vor să aranjeze un atac special al lui *Royal Air Force* — şi, cu ocazia asta, în zăpăceala generală, ci-că ar putea să dispară o sută de grame de VO ! Auzi dumneata ! un bombardament îndreptat asupra unei barăci cu explozibil ! Nostim, nu ?

Cresson îşi scoase din gură ţigara care se stinsese şi puse apoi în scrumieră mucul morfolit între dinţi :

— Ştii, eu nu sînt fumător...

Pierre întrebase apoi dacă nu are vreo schiţă a uzinei din Vélizy. Jules aduse un creion şi o hîrtie şi desenă în cîteva linii precise planul uzinei şi al împrejurimilor. Uzina era întreit apărată, iar regiunea înconjurată printr-un gard de sîrmă ghimpată prin care trecea curentul electric. Aveau şi patru turnuri de pază. Îndărătul gardului se afla un bazin cu apă, adînc şi lat,

care servea în acelaşi timp şi apărării antiaeriene. Apoi venea un zid gros de beton, înalt de şapte metri şi acoperit cu cioburi de sticlă, menit să amortizeze presiunea exploziilor. Clădirile, toate cu un singur cat, erau în aşa fel aşezate, încît să poată fi controlate dintr-o singură privire. Nu existau colţuri ascunse şi nici locuri de trecere, oricît de înguste. Terenul era betonat peste tot. Nicăieri în jur nu era nici o pantă. Nu exista nici o ascunzătoare posibilă. Era de prisos să mai adauge că pînă atunci nici unul dintre francezi — şi în afară de Cresson patru dintre cei treizeci şi şase de inşi care lucrau acolo făceau parte din Rezistenţă — nu izbutise să ia VO nici măcar cît negru sub unghie.

— Noaptea, totul e luminat ca ziua ! Îţi închipui dumneata ! spuse Cresson, cînd se duseră la culcare. Avem la noi patruzeci de muncitori, maiştri şi paznici nemţi ! Asta înseamnă 1,1 nemţi de fiecare francez !

Rupse desenul în bucăţele mici, le grămădi în scrumieră şi le dădu foc. Purtîndu-i parcă o grijă drăgăstoasă, împinse cu degetul încolo şi-ncoace hîrtia aprinsă care ardea înăbuşit, pînă ce totul se făcu scrum. Apoi o chemă pe Louise, care luă scrumiera în bucătărie şi se întoarse cu ea goală.

Prima întîlnire cu Jules rămase pentru el de neuitat. Ea-i ştersese spaima nopţii din Epernay. „Ciudat, îşi zise Rigaud, adus la realitate de rîsul, cînd stăpînit, cînd lipsit de griji, al romînilor din faţa lui. Dacă acum m-ar întreba

cineva cum arăta fața de masă de pe mescioara din balconul camerei Suzannei, n-aș putea să spun. Și totuși am stat de o sută de ori la mescioara ei. De o sută de ori e puțin spus! Dar modelul feței de masă de la Cresson — flori și frunze cafenii — îl văd încă și acum înaintea mea, cum văd și bibeloul de pe polița sobei de olane: reprezenta un peștișor. Văd bicicleta fără cauciucuri, rezemată de perete în coridor, ghiveciul cu flori din fața ferestrei din bucătărie... Nimic n-am uitat. Și chiar în clipa asta, la două mii de metri deasupra pămîntului, mă gîndesc la ele. Iar în fața mea rîd romînii. Fac haz de unul din ei — cel cu capul chel. Asta, de cînd au descoperit că îi e teamă de abis. Se prefac mereu că tot descoperă jos ceva ce merită să-i fie arătat și de fiecare dată cînd se apleacă spre ferestruică, bietul om clipește din ochi de parcă ar vedea o rană înspăimîntătoare și dureroasă."

Înțelese pînă la urmă că nu erau muncitori metalurgiști. Se uită la pozele pe care și le treceau din mînă în mînă: fuseseră fotografiați împreună cu niște mineri francezi. Ieșiseră toți cu mutre solemne... ca la fotograf...

„Așa i se întîmplă și lui Cresson, își zise Rigaud. Imposibil să-i faci o fotografie cumsecade! Are întotdeauna o mutră de înmormîntare. Vorba lui: «ca și cînd ar purta povara păcatelor omenirii întregi!»" Așa le spusese deunăzi, pe banca din Bois de Boulogne, cînd primise bobîrnacul Suzannei.

Ce băiat minunat era Cresson! Aproape că nu se schimbase de loc în cei zece ani care au trecut. Ieri, cînd pornise spre el, văzuse pe cineva săltînd ca pe arcuri în Rue de Clichy. Bineînțeles, nu putea fi decît lunganul de Cresson. Cînd ieșea în oraș cu bicicleta, părea atît de comic! Parcă ar fi fost pe o bicicletă de copil, cu trei roate, pe care nu știa unde să-și țină genunchii, chiar dacă șaua era fixată la înălțimea necesară!

— A sosit vremea, Charles! Mîine plec cu avionul la Berlin.

— Și? întrebase Cresson.

Acest „și?" era în legătură cu pușca.

— O iau totuși cu mine!

— Așa cum e — sau demontată?

— Cît mi-o fi cu putință! S-o tai cu ferăstrăul, nu merge!

— Hm, nu știu, dar văd lucrurile cam în negru, Pierre!

— Ei aș! Știi bine că Rigaud a mai învîrtit și alte treburi!

Cresson se încruntase, și o clipă semicercul de metal al ochelarilor ce-i sugruma curmătura nasului i se păru lui Pierre aidoma cleștilor care-i țineau pantalonii mototoliți.

— Ai binecuvîntarea mea, tinere! Faci o treabă bună! O armă pentru pace! Bunele intenții, singure, nu fac prea mult, s-o știi! Trebuie să fie sprijinite de ceva! Iar veto-ul omului simplu se va face auzit abia atunci cînd va ști cum să umble cu arma!

Rigaud ştia că lui Cresson îi plăceau formulările complicate. Ca agitator Jules ştia să vorbească oricui, dar unui om ca Rigaud, care se descurca bine în cărţi, nu strica să-i arăţi, cînd aveai ocazia, că te pricepi să te exprimi frumos!

După aceea a urmat o lungă strîngere de mînă acolo, pe trotuar, în Rue de Clichy. Dar nu trecuseră douăzeci şi patru de ore şi se dovedise că bătrînul Cresson avusese şi de astă dată dreptate. Pierre Rigaud, „omul fără nervi", despre care un săptămînal american slobozise o serie turbată de articole, fusese nevoit să capituleze ca un caraghios în faţa unui biet vameş. „Grozav titlu pentru americani! îşi zise el, rîzînd: «Omul cu cicatrice dezarmează pe paraşutistul Rigaud, omul fără nervi»!"

Puşca era pierdută! Ce-i mai rămînea? Doar bunele sentimente... Tot era ceva! Ceva care n-a existat înaintea celor două mari războaie mondiale. O putere care, înarmată sau neînarmată, dă foarte mult de furcă aţîţătorilor la război! Ceva care nu mai poate fi uitat şi se înalţă strălucind ca o stea uriaşă pe cer... Avionul plutea liniştit şi sigur în văzduh. Duduitul motoarelor — tropotul a trei mii patru sute de cai — stăruia prelung în văzduh, străbătea printre nori şi se făcea auzit jos, în satele belgiene. Căsuţele mici, risipite la şes, între păduri şi lungile şiruri de coline domoale, în jurul cărora se răsuceau străzile şi drumurile ca nişte serpentine aruncate în joacă în aer, aruncau primele umbre.

„Din vremurile cele mai îndepărtate, omul a mers mai totdeauna pe drumul celei mai mici rezistenţe, îşi zicea Pierre Rigaud. Întotdeauna a căutat să se apere! De forţele naturii şi de forţa celor mai tari. Astăzi nu mai există piedici. Marile artere duc drept în inima ţării, iar omul nu mai dă înapoi înaintea forţei omului. El merge, după mii de ani de întuneric, pe drumul cel mai drept spre o viaţă nouă, care este mai puternică decît noaptea şi bezna. Nu numai acolo jos. Pretutindeni! În toate continentele..."

De neuitat îi rămăsese şi convorbirea aceea din timpul nopţii — convorbire pe care o avusese cu Cresson la şase săptămîni de la prima lor întîlnire.

Colonelul Arnold, comandantul detaşamentului R II din Anglia, îi spusese cu cîteva ceasuri înainte de decolare: „La drept vorbind, ai două sarcini: în primul rînd să ne aduci o sută de grame de VO de la uzina din Vélizy, iar în al doilea rînd să faci tot ce-ţi va sta în putinţă pentru ca influenţa comunistă din maquis să fie înăbuşită. Posturile de comandă şi centrele trebuie să fie ocupate neapărat de gaulişti. După ce misiunea VO va fi îndeplinită, vei activa în acest spirit şi atunci vei fi de folos patriei!"

Înainte de plecare urmase un instructaj politic în lagărul de campanie de la Brighton şi se mirase chiar cît timp şi forţă de convingere se

irosea cu propaganda împotriva comuniştilor şi a ideilor marxiste.

— Eşti comunist, Jules? îl întrebase el pe Cresson, la Paris.

— Dacă te interesează orientarea mea politică — da! Numai că eu învăţ încă. Asta este o chestiune care nu se rezolvă numai prin cotizaţii şi cu pumnul ridicat! Sînt membru al partidului care e în ilegalitate. Partidul ne dă tărie. Cei mai buni dintre noi muncitorii ne-am unit şi sub conducerea partidului luptăm pentru o cauză bună şi dreaptă.

Cresson desenase iarăşi cu degetul un cerculeţ pe speteaza scaunului; era unul dintre obiceiurile sale.

— Şi cum se face că ai ales calea asta în politică, Jules? In ceasul de faţă nu este oare mai important să ţii sus steagul albastru-alb-roşu — decît steagul roşu? întrebase el, folosind o frază care îi fusese băgată în cap la instructajul politic.

Cresson nu întîrziase cu răspunsul.

— Steagul albastru, alb şi roşu? Dar cine îl ţine sus în Franţa? Comuniştii! Numai comuniştii! Optzeci la sută din luptătorii activi din rezistenţă sînt comunişti! Asta e de netăgăduit! Burghezia a aruncat steagul acesta în noroi. Guvernul, generalii au capitulat în faţa fascismului! N-au luptat şi nu luptă nici azi. Strigă toţi sus şi tare că viaţa trebuie să meargă înainte, dar nu se gîndesc decît la afacerile, la gospodăriile şi la viaţa lor de toate zilele. Le

place numai să stea în tihnă, la un păhărel de vin. Franţa o lasă în seama fasciştilor. Steagul albastru-alb-roşu nu-l scot la vedere decît la mesele lor intime, unde nu-i nici o primejdie dacă fac „strategie“ cu dopurile de la sticlele de bere şi cu paharele. Dar muncitorii francezi, care nu se vînd, iată adevăraţii patrioţi! Ei ţin steagul în mîinile lor şi din mîinile lor nu va putea nimeni să-l smulgă. Nu înţeleg, continuase el, cum poţi să lăcrimezi din cauza fascismului şi totodată să faci afaceri cu ei! La drept vorbind, indivizii ăştia îl admiră pe Hitler! Tînjesc după mîna lui de fier, care să-i scutească de a mai gîndi! Lipsa de perspectivă politică i-a făcut să-şi piardă capul. Nu mai au nici o putinţă de scăpare, dar dictatorii fascişti nu-i vor scoate din impas!

Se sculase în picioare şi se rezemase de bufet.

— Alb sau roşu? întrebase el, luînd în mînă sticlele cu vin, încet, cu grijă, ferindu-se să facă cel mai mic zgomot. Alături Louise dormea.

Rigaud întîrzie cu răspunsul. Nu voia să-şi dea ifose. Un zîmbet larg lumină toată faţa lui Cresson. Zîmbeau pînă şi cutele gîtului său vînjos.

— Astăzi e sîmbătă! Poţi să ceri liniştit vin roşu, băiete!

— Bine! Roşu să fie, zise Rigaud stingherit.

Cresson turnă în pahare dar cînd Rigaud vru să ciocnească cu el, arătă cu o privire spre uşă şi ridică numai paharul... Era din nou grav.

Cresson trase din ţigara stinsă, cu capătul morfolit între dinţi. Se vedea cît colo, nu era fumător. In seara aceea nu trăsese nici zece fumuri!

— Eu măsor totul după războiul ăsta, vorbi el pe urmă, ceva mai potolit. Omul simplu nu l-a vrut şi totuşi l-a luat pe nepregătite, întocmai ca în 1914! Prin urmare, cineva totuşi trebuie să-l vrea, să-l pună la cale, să pornească totul! Cine, spune-mi? Cei mari! Pentru că războiul este o afacere! O afacere pentru o mînă de bogătaşi, o nenorocire pentru marea mulţime a celor săraci din lumea întreagă! Vezi, aici stă nepotrivirea. Ceva trebuie să se schimbe ca să fie împiedicate războaiele în viitor! O dată ce s-au pornit, e prea tîrziu! Am simţit-o pe pielea noastră! Trebuie să avem grijă ca popoarele să nu se mai lase tîrîte într-un nou măcel! Trebuie să stîrpim rădăcinile răului! Şi marele capital este una din cauzele războaielor. Pentru marii capitalişti războiul este o afacere! Fascismul, oricare ar fi mantia sub care se ascunde, iată o altă cauză! Şi fascismul profită de pe urma războaielor!

— Nu crezi că, o dată înfăptuite Statele Unite ale Europei, se va sfîrşi şi cu războiul? Atunci n-o să fie nici un motiv de dezbinare! îi obiectase el lui Cresson.

— Nu! Nu cred asta! Trebuie oare neapărat să mă căsătoresc cu vecinul meu, pentru ca să trăiesc în pace cu el? Faptul că sînt în lume diferite ţări, că la noi se vorbeşte franţuzeşte şi

dincolo nemţeşte, nu e totuşi un motiv de război şi nici n-a fost vreodată. Şi nu liniile de hotar sînt de vină! Liniile de hotar pot sluji cel mult drept pretexte! Pot da loc doar la incidente. Ia aminte ce-ţi spun: cînd războiul ăsta se va sfîrşi — şi de cînd cu Stalingradul se îndreaptă spre sfîrşit — voi face tot ce-mi va sta în puteri ca să împiedic să se mai înfăptuiască vreodată o asemenea crimă! Să învăţăm, în sfîrşit, din trecutele experienţe! Numai bunele intenţii nu folosesc la nimic! adăugase el. Atîta vreme cît popoarele lumii nu se vor strînge toate sub steagul păcii, pacea va trebui să-şi făurească arme de luptă! Ca să fie puternică! Mai puternică decît războiul!

In cele din urmă Cresson tăcuse. Vorbise cu toată patima.

— Jules! Eşti un radical!

Nu ţinea să-i aducă vreo mustrare, dar nici să-i admită totul, fără rezerve. Insemna că avea să cugete îndelung, spre a-şi limpezi gîndurile.

— Radical? Da! Dacă vrei, sînt un radical! Totuşi nu destul de radical! Impotriva războiului şi a nenorocirilor ce le abate peste noi nu poţi fi destul de intransigent! Cînd vrei să împiedici măcelul popoarelor, nu-ţi este îngăduit să foloseşti penseta şi tamponul de vată! Trebuie să stîrpeşti din rădăcină tot ce a fost şi este rău.

Auziseră ciocănind încet în uşa dindărătul sofalei verzi. Louise strigase:

— Charles! E trei! De ce vă certați? Și încă așa de tare!

Cresson, un uriaș cu inimă de copil, era deprins să-și asculte nevasta. Se ridicase în picioare.

— Cuvîntul de ordine a fost dat!

Zîmbi, ca și cînd ar fi vrut să-și ceară iertare. Peste trei ceasuri trebuie să mă scol...

— Aș fi vrut să te pot însoți!... răspunsese Pierre.

— Pune paharele la o parte cînd vă duceți la culcare, Charles! îi amintise, de dincolo, doamna Cresson.

Jules se strîmbase:

— Are o ureche, nevastă-mea! Te aude și cînd înghiți în sec! oftase el. Rigaud începuse să rîdă încetișor și se furișase tiptil în bucătărie, pe urmele lui Cresson. Se spălaseră amîndoi și se duseseră la culcare. Întotdeauna cînd întîrzia la ei, Rigaud dormea acolo.

Dorința de a fi angajat la uzina de explozibile din Vélizy stăruia, din zi în zi mai puternică, în mintea lui Rigaud. Venise luna mai, apoi iunie, iulie... Vara. O vară fierbinte, în care soarele dogorea chinuitor din înaltul cerului albastru, iar reliefurile cauciucurilor de la automobile se imprimau în asfaltul dimprejurul Arcului de Triumf și din întreaga Place de l'Étoile, acolo unde, la mai puțin de două mii de metri de Sena, răspundeau douăsprezece străzi mari — printre care Avenue de Wagram și Avenue des Champs-Élysées de pildă — for-

mînd o stea. Vitrinele se apărau cu perdele de soare, iar sprintenii vînzători de înghețată de pe la colțuri nu mai pridideau servind clienții. Soldații nemți asudau în uniformele lor. Veni apoi septembrie, octombrie și noiembrie, căzu prima zăpadă. Rigaud lucra la Tissus-Frigide, repara răcitoare în Paris, călătorea din cînd în cînd în interes de serviciu la țară — asta cînd lupta o cerea — și cu fiecare zi admirația sa pentru muncitorii francezi, strîns uniți în jurul steagului Rezistenței, creștea. Întîlnise mii de asemenea oameni și după fiecare nouă întîlnire îi dădea dreptate lui Cresson. Dar la ce îi folosea lui asta?

La uzina de explozibile Vélizy din pădurea de la Meudon nu izbutise să pătrundă! VO rămînea mai departe un secret al nemților. Se întîlnea acum regulat cu maică-sa și cu Suzanne! Dar Suzanne era un capitol aparte în viața lui! Și era de ajuns s-o zărească din depărtare, ca să-i bată inima mai repede. Din două motive. În primul rînd Suzanne era mai frumoasă ca niciodată și apoi mai era și oacheșul acela care venea regulat s-o ia de la birou. O dată îi urmărise pe amîndoi într-un local în care se dansa. Nu prea-i venea la socoteală — chiar de n-ar fi mărturisit-o niciodată — s-o vadă pe Suzanne dansînd surîzătoare în brațele frumușelului Zan. Simțise imboldul să-i dea prilejul să-l recunoască, dansînd pe lîngă ei amîndoi, foarte aproape, ca să-l vadă. Această dorință crescuse o dată

atît de năvalnică, încît simţi că trebuie să fugă de acolo. Se îndreptă dansînd cu partenera sa înspre partea unde se aflau mesele, se scuză apoi pretextînd că trebuie să telefoneze şi părăsi fata fără nici o explicaţie. Suzanne părea să-l fi uitat. Trebuia să i se amintească de el. Il ajută maică-sa. Cînd Suzanne veni o dată pe la ea, îi spuse într-o doară: „Ştii că Pierre trăieşte. E prizonier la nemţi. A scris. Uite şi scrisoarea lui." Şi Suzanne citi o frază care o făcu să roşească: „Ce face mica, iubita mea Suzanne? Eu mă gîndesc mereu la ea. Se gîndeşte şi ea la mine? Intreab-o, mamă!" Suzanne îi ceru adresa lui. „N-are voie acum să primească decît o singură scrisoare, şi aceea vreau să fie de la mine", îi răspunse bătrîna. Dar pe urmă se aşezară amîndouă la masă şi îi scriseră împreună o scrisoare lungă, pe care i-o aduse maică-sa a doua zi. Era curios să vadă cum se va purta de acum încolo Suzanne. Dar, spre dezamăgirea sa, la început nu putu să vadă nici o schimbare. Zan venea s-o ia şi mai departe de la birou şi o însoţea pînă acasă. O săptămînă, două, trei... Apoi dintr-o dată pe Zan îl înghiţi parcă pămîntul! Suzanne pusese capăt prieteniei cu el într-un mod cuviincios.

Din cînd în cînd, un plutonier neamţ care purta uniforma albastră a apărării antiaeriene, îi vizita pe soţii Cresson. Hans Ighart era originar din Riesa, pe Elba; avea douăzeci şi cinci de ani şi era un om liniştit, care, în marele Paris, jinduia după viaţa plăcută şi tihnită a

unei mici gospodării. Mult nu se vorbea la aceste vizite. Ighart ştia puţin franţuzeşte. Soţii Cresson şi Pierre abia o rupeau pe nemţeşte. Fără nici un fel de ifose, stăteau la aceeaşi masă, de parcă aşa ar fi apucat de cînd lumea şi n-ar mai avea ce să-şi spună, fiindcă îşi destăinuiseră de mult ce le stătea la inimă.

— Eu nu iubeşte *la guerre!* Acest război nedrept şi rău! spunea adesea neamţul. Dar ce e de făcut? Eu scrisoare Hitler, eu nu vrei soldat, şi acum Paris soldat!

Cîteodată glumeau pe socoteala lui.

— Parisul e frumos, măi!

— In Germania nu ai Sena, Hans!

Ştiau ei că Hans îşi apăra Riesa — locul lui de obîrşie — şi Elba.

— *Allemagne, travailleurs,* muncitori, *kaputt!*[1] şopti Ighart într-o zi.

— Nu! *Nix kaputt!* protestă Cresson.

Nu voia să-l audă rostind asemenea vorbe, deşi nu era o taină pentru el. Dar, prevăzător, se feri să mai spună ceva.

De pe la mijlocul lui mai, Ighart începuse să meşterească un fel de jucărie, o bărcuţă, şi soţii Cresson se uitau cum lucrează. Louise fu nespus de mişcată cînd, într-o seară de iarnă, în preajma crăciunului, Hans i-o dărui pe „Santa Maria" — aşa se numea barca. Cresson descoperi abia după plecarea lui, cînd ridicară capacul

[1] Ii dau gata pe muncitorii germani (n. r.).

de la „cala“ bărcii, că era plină de cîrnați afumați, tutun și bomboane.

— Are el vreun motiv să mă omoare pe mine? sau să te împuște pe tine? reluase Jules vechea discuție cu Rigaud, într-o zi, la cîtva timp după aceea. A avut vreodată un motiv? Și parcă noi avem ceva cu el? Cine i-a băgat în cap cu tot dinadinsul că noi am fi dușmanii lui? Imperialiștii, fasciștii! Cei care trag foloase de pe urma războiului! O mînă de oameni! Și cînd te gîndești că milioane de brațe nu sînt în stare să dobîndească măcar cu forța pacea și libertatea.

După toate, Jules avea foarte mult de lucru cu pregătirile pentru ziua D, care, pe măsură ce Armata Roșie înainta, părea tot mai apropiată. Adesea stătea de veghe la el acasă pînă noaptea tîrziu, împreună cu tovarășii săi și discuta cu ei cum trebuiau aduse la îndeplinire instrucțiunile partidului. Rigaud participa și el la aceste discuții. Și el avea să ia parte, împreună cu ceilalți la acțiunile prevăzute pentru ziua debarcării. Grupul lui Jules primise de la partid sarcina să arunce în aer un pod deosebit de important pentru transporturile germane. Totul fusese pus la punct cu precizie. Cu toată paza severă a nemților, Jules și tovarășii știau că-și vor îndeplini misiunea, în clipa cînd partidul îi va înștiința să treacă la acțiune.

Și iată că în ziua de 3 ianuarie 1944, instalatorul Paul Rossac ajunse totuși să se prezinte, abia stăpînindu-și emoția, în biroul personalului din fabrica de explozibile Vélizy. Aștepta în

fața mesei locotenentului Zadwatzki. Mai aveau nevoie de un om pentru coloana de transport, și faptul că îl aleseseră pe Rossac se datora unei recomandații a plutonierului Ighart și unei adeverințe a organizației „Crucile de Foc,“ care garanta că Rossac era demn de toată încrederea, dar și referințelor pe care le dăduse Cresson despre el.

— *Toi bien travailler, toi bien manger, beaucoup d'argent — compris?*[1]

Ofițerul neamț își însoțise cuvintele de gesturi repezi, temîndu-se parcă să nu fie înțelese. De altfel știau cu toții că Zadwatzki, profesor universitar în civil, vorbea perfect franțuzește și că se prefăcea. Umbla toată ziua prin uzină și trăgea cu urechea peste tot.

Rigaud fu cazat în baraca celor necăsătoriți și nu-l mai văzu pe Jules decît rareori. După cîtva timp izbutise să ia legătura cu cei patru membri activi din Rezistență aflați în fabrică. Aceasta, firește, cu multă băgare de seamă și purtarea sa față de ceilalți deveni din această pricină mai călduroasă, mai camaraderească. Încărca grenade, și se dovedi destul de îndemînatic; abia după două luni văzu pentru prima dată și explozibilul VO. Praful acela galben-cenușiu, împestrițat cu firișoare negre, curgea fără încetare — asemenea unui ceas de nisip care ar hotărî destinul cuiva — din rezer-

[1] Dacă muncești bine, ai să ai mîncare bună și bani mulți, înțelegi? (În franceză incorectă în original.)

voare mari de aluminiu. Contoarele îi controlau curgerea, o înregistrau, iar cîntarele indicau greutatea exactă. Un personal ales pe sprînceană supraveghea fiecare fază a muncii. Controale permanente, probe dese şi neaşteptate şi mereu noi, care în prima clipă păreau lipsite de sens — erau însă bine calculate şi puse la punct cu temeinicie nemţească — îi tăiară primele speranţe că şi-ar putea realiza planul. Izbutise să aibă acces la micile compartimente de umplere, dar la ce-i folosea asta? Nu vedea nici o posibilitate să scoată măcar un gram de VO din fabrică!

— N-ai vrut să mă crezi! îi zise Cresson. Acum vezi şi tu cum stau lucrurile!

Oamenii din baracă — cu el erau în totul douăzeci şi patru de suflete — trebuiau să-şi predea hainele la vestiarul II, în fiecare dimineaţă şi în fiecare seară. Acolo le lua în primire un subofiţer a cărui ocupaţie preferată părea să fie controlarea lor. Pentru cei căsătoriţi era un alt vestiar — vestiarul I. Atît dimineaţa cît şi după terminarea lucrului — şi de cînd lipsea materia primă se lucra într-un singur schimb — oamenii erau băgaţi sub duş, sub supravegherea mai multor militari din S.S. Uşa care da spre vestiare era încuiată, iar cea din camera de baie nu avea clanţă. Într-o încăpere alăturată muncitorii îşi primeau cămăşile şi hainele de lucru, pe care trebuiau să le predea tot acolo, la încetarea lucrului. Personalul de la baie le făcea mereu percheziţii corporale, luîndu-i prin

surprindere. La infirmerie aveau chiar un aparat Roentgen! Explozibilul VO era otrăvitor, şi asta nu era o taină pentru nimeni. Persoanele străine nu aveau acces în uzină. Pretutindeni erau garduri de sîrmă şi santinele, iar lîngă fereastra camerei de baie, unde cei care intrau şi ieşeau trebuiau să se supună primei sau ultimei percheziţii, era atîrnată fotografia mărită a unui muncitor dintr-o altă uzină care încercase să ia cu el puţin VO. Fotografia îl reprezenta legat de un stîlp — mort. „AŞA SFIRŞESC CRIMINALII" — stătea scris dedesubt cu litere înflorate, orînduite în semicerc.

De personalul de la baie nu te puteai apropia. Nu izbutiseră s-o facă nici Cresson, nici ceilalţi. Şi la ce le-ar fi ajutat oare chiar dacă vreunul dintre aceştia ar fi închis amîndoi ochii? Ar fi trebuit să-i închidă alţi patruzeci de paznici! Sau măcar cinci, şase...

Şi asta era exclus.

Căutase cu desperare o cale. O spărtură în „oală", cum îi ziceau ei uzinei de explozibile din pădure. Pentru a înşela pe trecătorii care habar n-aveau ce se petrece acolo — deşi pentru circulaţia obişnuită drumul era închis, se mai întîmpla să se rătăcească uneori prin acele locuri oameni care căutau lemne şi ciuperci — deasupra intrării se afla o placardă mare: „LAGĂR DE MUNCĂ PENTRU INFRACTORI CIVILI — SECŢIA CONFECŢIONARE DE COŞURI ŞI LAZI."

Căutau să justifice astfel cele patru turnuri de pază și întregul sistem de izolare...

El — Pierre Rigaud — nu se lăsase. Făurea într-una planuri, pe care tot el le respingea în aceeași clipă. Unde puteau fi oare puncte slabe? Ce-i drept, nemții erau stăpîni pe situație, dar nu mai păreau atît de siguri ca înainte. Nu mai păreau nici atît de siguri de victorie, de cînd, în răsărit „replierile pentru scurtarea frontului" urmau în bandă rulantă. Cu un an în urmă n-ar fi fost încă posibilă măcar o grevă de cinci minute, darămite manifestarea tăcută care se organiză, chipurile pentru „înțelegerea germano-franceză", fiind în realitate un protest împotriva acestui război, împotriva nemților. Nemții mirosiseră prea bine care era adevărul. Ar fi fost cu totul de prisos să li se mai atragă atenția, prin omul de încredere al francezilor aflați în slujba stăpînirii, că erau „manifestări de simpatie" deghizate, care stăteau sub cu totul altă lozincă. Dar nu se mai simțeau destul de siguri ca să ia măsuri împotriva lor.

Fără îndoială că acesta era un punct! Dar nu-i putea fi de folos ca să scoată mostra de VO! Încercase să mai dibuie un alt punct? *Gefreiter* [1]-ului Stenzler îi plăceau femeile. Dar în fabrică nu erau femei. Ar fi trebuit ei să încerce să trimeată o agentă să-i dea tîrcoale. Numai că pînă să izbutească ea ceva, s-ar fi putut ca războiul să ia sfîrșit. Cădea acum în cumpănă fie-

[1] Subofițer n. r.).

care ceas, fiecare zi! Ighart se înțelegea bine cu familia Cresson. Dar Ighart nu putea fi mituit. Ce mai era încă? Gefreiterul sanitar Seidlinger — de curînd venit — nu se pricepea de loc în meseria lui. Să fie acesta un punct slab? Da! Și atunci, într-o bună zi Rigaud făurise — în toiul muncii — un plan care căuta să folosească cele două puncte slabe. Cresson făcu primul pas. Se duse la omul lor de încredere: „Să facem mîine o grevă de cinci minute! Înștiințează-i pe nemți! La exact cinci minute înainte de amiază!"

Muncitorii nemți nu avură nimic împotrivă.

Acum totul depindea de faptul ca la spitalul St. Lazare lucrurile să decurgă așa cum se înțeleseseră cu omul de serviciu la camera de gardă. Altminteri...

Ziua de 4 aprilie 1944 se vesti mohorîtă. Vremea era a ploaie. Pierre Rigaud se bizuia pe Cresson, pe sanitarul Seidlinger care nu avea habar de nimic dar și pe norocul său. Nu era superstițios, totuși în dimineața aceea luă aminte, foarte grijuliu, să se dea jos cu piciorul drept din patul în care dormea în baracă. Orele se tîrau parcă în pas de melc. La 11 și treizeci îi făcu, nevăzut de nimeni, semn lui Cresson. Asta însemna: „am asupra mea 100 grame de VO!" Explozibilul era vîrît într-un săculeț de pînză, la genunchi, acolo unde ținea altădată fiola cu cianură.

Exact cu cinci minute înainte de ora douăsprezece, omul lor de încredere își vîrî două degete în gură și fluieră :

— Camarazi ! Noi francezii liberi încetăm lucrul pentru cinci minute — sub semnul înțelegerii germano-franceze !

Toți rămaseră la locurile lor, încruntați. În acea clipă unii țineau parcă în mîini un steag nevăzut albastru-alb-roșu, — dar roșul nu lumina oare mai tare ?... El însă lucrase mai departe, de parcă n-ar fi auzit nimic.

— Rossac ! Sîntem în grevă ! strigă Cresson, mînios.

— Nu mai pot de greva voastră ! Sînteți niște cîrpe ! le răspunse el obraznic.

Cresson se îndreptă amenințător spre el. Ținea în mînă o pilă ascuțită.

— Încetează, cînd îți spun !

Cresson era alb ca varul.

— Omule ! Lasă-mă în pace ! și-i dădu un brînci. Pînă să sară ceilalți, se încăierară și Cresson îl lovi, o dată, de două ori, de trei ori. Cînd ceilalți îl traseră îndărăt, țipînd și ținîndu-i strîns mîinile, Rigaud se lipi de perete și se lăsă moale în jos. Cămașa i se înroșise de sînge la brațul stîng și la piept, în dreptul umărului. Totul se petrecuse atît de repede, încît echipele de pază germane sosiră la spartul tîrgului. Un neamț îl amenință pe Cresson cu pistolul. Băieții nu știau că totul fusese dinainte aranjat și nu-l slăbeau din strînsoare pe Cresson, care spumega de furie.

— Rossac a spart greva ! El nu-i pentru înțelegere ! strigă cineva.

— Ce înțelegere ! Șarlatanie. Spune mai bine că el nu vă ține hangul ! răspunse caporalul neamț înfuriat și se îndreptă spre ceilalți care se agitau în jurul lui Rigaud. Îi smulseră cămașa de pe corp. Era rănit la brațul și umărul stîng. Doar a treia împunsătură dăduse greș. Unul dintre nemți telefonase după sanitar.

— Ăsta să fie dus de aici ! comandă caporalul, și Cresson fu scos afară.

Sanitarul Seidlinger sosi în fugă cu cutia lui de pansamente. Rigaud stătea pe un scăunel, iar ceilalți adunați în jurul lui. Auzi că Seidlinger îl întreabă ceva, dar nu-i răspunse și închise ochii. Numai cînd sanitarul vru să știe dacă mai este cumva rănit și nu se vede, dădu din cap scurt :

— Nu. Oare nu ajunge ?...

Acum totul depindea de sanitar. De Seidlinger și apoi de Sourzôt. Omul lor, Sourzôt, căutînd să oprească sîngele, nu făcea decît să-l întindă peste tot :

— Bietul om își pierde tot sîngele. Nu vedeți ? Nu e nici o clipă de pierdut ! Trebuie un pansament provizoriu și pe urmă — la spital cu el !

Îi ajută sanitarului la pansat.

— Ăsta e cel mai bun lucru ! fu de părere Seidlinger și se întoarse spre caporal. Nu arată bine ! Omul trebuie dus la spital ! Eu nu mă pri-

cep să fac mai mult! Asta-i treaba doctorului...

Apăru şi locotenentul Zadwatzki :

— Liniştiţi-vă ! Motocicleta vine îndată ! le spuse el francezilor care, agitaţi, se repeziseră, în frunte cu Sourzôt, spre el, vorbind toţi odată.

— Aduceţi-i hainele! strigă caporalul.

— Îi dau jacheta mea !

Şi Sourzôt se dezbrăcă.

— Nu ! zise locotenentul Zadwatzki, care socoti că era momentul nimerit să facă un gest mare. Se întoarse spre unul dintre soldaţi :

— Daţi-i mantaua mea !

Aşteptă cîteva secunde, apoi privi în juru-i.

— Din păcate e interzis ! Daţi-i o manta franţuzească de prizonier din magazia lagărului. Un grav rănit nu trebuie îmbrăcat şi dezbrăcat.

Se întoarse spre sanitar :

— Staţi cu toţii aici cu gura căscată şi nu vă mişcaţi ! Adu mantaua, băiete !

Peste două minute motocicleta WH 15628 ieşea necontrolată pe poartă. În ataş, Pierre Rigaud se lăsase pe spate, cu ochii închişi. Inima îi bătea nebuneşte. Cînd deschise ochii se şi aflau afară din Bois de Meudon, pe şoseaua netedă...

În spitalul francez St. Lazare totul decurse aşa cum fusese prevăzut.

Omul de la camera de gardă primi săculeţul cu cele o sută de grame VO, de îndată ce rămase singur în cameră cu Rigaud.

Zgîrietura de la braţ nu era primejdioasă. Rana de la umăr era însă mai gravă decît părea. Exista primejdia unei infecţii. Cînd, după două săptămîni, presupusului Paul Rossac i se dădu drumul din spitalul St. Lazare — cele o sută de grame de explozibil se şi aflau în safeul unui laborator din Southampton — medicul îi prescrise un repaus de două luni de zile.

Cresson fusese concediat imediat după cele întîmplate. Nu se împotrivise.

Pierre Rigaud îşi văzu apoi mai departe de vechile lui îndeletniciri. Lucra la Tissus-Frigide, învăţa din cărţile şi caietele colegilor şi corespondа cu Suzanne. De la mijlocul lunii mai, francezii din Rezistenţă se aflau în stare de alarmă şi îl aşteptau din nou zile agitate. Mai întîi trebui să apară ca martor în faţa tribunalului civil francez, stăruind să se dea o sentinţă de achitare pentru Charles Cresson, învinuit de rănire corporală gravă. O altă dată, care i se întipări pentru totdeauna în minte, pecetlui ziua în care tovarăşii din maquis îi dovediră limpede că englezii refuzaseră să facă cunoscută analiza explozibilului VO aliaţilor sovietici. Atunci ceru să fie primit în Partidul Comunist Francez. Se lepăda de cei pe care multă vreme îi socotise drept adevăraţii săi aliaţi, de cei în folosul cărora îndeplinise misiunea VO, la Vélizy. Era în acelaşi timp mărturia înţelegerii ce-o arăta tuturor acelora care, întocmai ca şi comuniştii francezi, luptau în lumea întreagă pentru cauza cea dreaptă şi adevărată a mun-

citorilor. Crezuse multă vreme că e destul să-ţi iubeşti patria şi să fii gata să-ţi jertfeşti viaţa pentru ea. Acum ştia că totul depinde de unirea tuturor acelora care aveau aceleaşi ţeluri, în marele front căruia partidul îi dădea orientare şi forţă.

În ziua de 5 iunie 1944, la ora 21, emisiunea în limba franceză a postului de radio britanic se întrerupse brusc. Crainicul rosti rar şi răspicat următoarele fraze: „Transmitem o ştire specială: Atenţiune! Eileen se mărită cu Josef! Repet: Eileen se mărită cu Josef! Busola arată nordul! Repet: Busola arată nordul!"

Era parola pentru ziua D! În noaptea aceea cinci mii de francezi din mişcarea ce activa în ilegalitate păşiră la acţiune. Aruncară poduri în aer cu TNT, întrerupînd circulaţia pe căile ferate în peste cinci sute de puncte; stăvilare se prăbuşiră, locomotive în plină viteză se împiedicară de obstacolele puse în calea lor, copaci se prăvăliră pe străzi, sîrme de telefon căzură la pămînt, iar magaziile şi depozitele de muniţii ale Wehrmachtului fură mistuite de flăcări. „Eileen se mărită cu Josef! Busola arată nordul!" — aceasta era mai mult decît o simplă ştire pentru luptătorii francezi din Rezistenţă. Ştirea specială a postului emiţător B.B.C. era rezultatul marşului victorios al Armatei Roşii.

Pierre Rigaud se afla printre cei care în noaptea de 6 iunie 1944 aruncau un pod în aer. Peste patru zile grupul său fu ridicat de contraspionajul german.

Jules izbuti să evadeze.

Şase săptămîni rămăseseră uitaţi într-o celulă supraaglomerată în închisoarea pariziană Santé, fără să li se ia măcar un interogatoriu. Rigaud fu apoi transportat împreună cu alţii în KZ Compiègne. La 11 octombrie 1944, în cadrul acţiunii gestapoului cunoscută sub numele de „Vînt de primăvară" fu predat lagărului Sachsenhausen din Germania.

Acolo află că în blocul de izolare 58 zăceau peste o sută de antifascişti germani şi străini. Organizaseră rezistenţa în lagăr, formaseră comitete naţionale şi duseseră lupta atît împotriva acţiunilor călăilor din S.S. cît şi împotriva elementelor care reprezentau un pericol pentru societate şi a criminalilor de meserie.

Într-o zi, în amurg, un grup de douăzeci şi şapte de activişti politici fusese scos din lagăr de oameni din S.S. înarmaţi pînă în dinţi.

Douăzeci şi şapte de antifascişti neînduplecaţi se prăbuşiră în seara aceea sub gloanţele călăilor.

Germani, polonezi, cehi, ruşi, apoi francezii Roger Robine, André Bergeron. O dată cu ei şi un băiat de şaisprezece ani din Normandia, al cărui nume nu-l ştiau.

Într-un detaşament de muncă folosit în exterior, Pierre Rigaud îl cunoscu pe Ferdinand Langpohl, şofer pe un autocamion al unei firme berlineze de construcţii. Într-o zi Langpohl îi strecură un exemplar din ziarul ilegal *Humanité* tipărit cu litere mărunte. Foaia trecu din mînă

în mînă, așa cum trecu mai tîrziu, în taină, pușca asta cu numărul 25262, pe care o găsiră, demontată, în cele două bidoane de benzină „uitate“ de Langpohl pe șantier. O ascunseră sub dușumeaua barăcii lor. O dată cu marele marș al Armatei Roșii care înainta mereu, deveni necesară evacuarea lagărului Sachsenhausen. În ziua de 21 aprilie 1945, la ora două după miezul nopții, aproape douăzeci și cinci de mii de bărbați și cinci mii de femei începuseră marșul morții, cu destinație necunoscută, undeva spre Mecklenburg, Pomerania.

Rigaud însă nu porni cu ei...

La 22 aprilie 1945, Armata Roșie ocupă lagărul de concentrare Sachsenhausen.

Împreună cu ceilalți camarazi ieși în întîmpinarea eliberatorilor. Cînd se iviră în depărtare primii ostași sovietici, oamenii strigară : Stalin ! — El — Pierre Rigaud — agita pușca 25262 deasupra capului, ca pe un steag. N-o lăsă în jos decît abia atunci cînd eliberatori și eliberați, oamenii sovietici, francezii și germanii, se îmbrățișară...

Urmă întoarcerea în Franța... Marea minune a acestui război : regăsi Parisul intact. Apoi revederea cu maică-sa și cu Suzanne, care îl credea prizonier de război. Spre marea lui uimire, la 4 martie 1949, într-o fotografie apărută în publicația *Le Patriote Résistant*, descoperi printre luptătorii din rezistența germană care își

dăduseră întîlnire în fostul KZ Sachsenhausen și pe Ferdinand Langpohl.

Se strădui să-i obțină adresa prin Federația Internațională a Foștilor Combatanți și din toamna lui 1950 erau în corespondență.

Și acum se afla pe drumul cel mai scurt între Paris și Berlin, în zbor spre Ferdinand. Dar îi luaseră pușca...

Umbrele trecutului păliră o dată cu fîșiile de nori, care apăreau acum străvezii ca un văl subțire, nesfîrșit, printre care se întrezărea în adîncime, pămîntul. Ogoare cenușii, verzi și cafenii, împărțite în tarlale, dar nu peste tot...

Zburau pe deasupra orașului Köln, distrus de război. Acolo unde dărîmăturile fuseseră ridicate, terenurile virane păreau niște ogoare uriașe în marea de case. Rinul semăna cu Sena, Germania nu se deosebea, văzută din avion, de Franța, Belgia... De acolo, de sus, nu se vedea nici un hotar, iar forturile distruse în ultimul război păreau petele murdare ale unui trecut nefericit.

Curînd se așternu o ceață ușoară peste cîmpii și culorile și umbrele se făcură una cu pămîntul, încercînd parcă să se ascundă înainte de căderea nopții.

Pierre Rigaud răsfoia o revistă, dar ilustrațiile nu-l interesau cu adevărat. Gîndurile omului sînt de o mie de ori mai iuți decît un avion bun ca „Iljușin“, sînt mai iuți și decît lumina, care nu are nevoie de mai mult de opt minute ca să ajungă de la soare la pămînt. Lăsînd mult

în urmă avionul, gîndurile lui Rigaud o luaseră înainte, purtîndu-l deja spre noul Berlin...

Auzise multe despre Berlin. Avea să-l vadă în sfîrşit... Două ore mai tîrziu, uriaşul avion ateriza pe aeroportul Schönefeld. Insoţitoarea ajuta doamnelor să se pregătească de coborîre.

Pierre Rigaud îl şi descoperi pe Ferdinand Langpohl printre cei care aşteptau. Prietenul se îndreptă spre el cînd coborî scara. Simţind deodată pămîntul tare sub picioare, încerci de fiecare dată la coborîrea din avion un sentiment ciudat. Dar francezul nu ajunse să se lase în voia sentimentului de siguranţă, de întoarcere la pămîntul părăsit. Langpohl îl luă rîzînd de gît şi îl scutură ca pe un sac.

— Măi omule! Ferdinand! Te-ai îngrăşat! exclamă Pierre Rigaud încurcat.

— *Oui, oui!* făcu Ferdinand. Nu înţelesese o iotă, deşi urmase între timp un curs de limba franceză. *Très bien! Et vous? Aussi?* [1]

— Eu? Gras? Uită-te la mine; da' de unde! făcu Rigaud mirat.

— *Oui, oui!* asigură Langpohl.

— *Non, non!* stărui Rigaud, şi se agăţă de braţul lui Langpohl care îl trase de acolo.

— *Comment ça va? Comment cela va-t-il, Ferdinand,* [2] întrebă francezul. Langpohl ştia că prietenul se interesează de starea sănătăţii sale,

---

[1] Foarte bine! Dar tu? Şi tu? (In franceză în original.)

[2] Ce mai faci? Ce mai faci, Ferdinand? (In franceză în original.)

dar nu-şi mai aduse aminte de răspunsul învăţat pe dinafară. Să mori de necaz şi nu alta!

— *Moment, mon cher ami.* [1] Rostise *moment* cu aceeaşi intonaţie ca în Germania. In aceeaşi clipă smulse din buzunarul pardesiului ghidul în limba franceză şi se grăbi să răspundă: „*Merçi, elle se porte à merveille!*" adică: „Mulţumesc, îi merge foarte bine!" Nimerise cu un rînd mai jos!

Ia te uită! se minună Pierre Rigaud. Doar nu l-am întrebat de nevastă-sa! şi îl bătu pe Langpohl pe umăr, răspunzîndu-i în germană:

— Îmi pare bine!

Se îndreptară spre clădirea aeroportului, ale cărei ferestre erau viu luminate. Pierre Rigaud îşi aminti de puşca pe care n-o mai avea.

— *Je voulais* [2]

Apoi îşi aduse aminte că celălalt nu-l înţelegea şi încercă să-l facă să priceapă ceea ce se întîmplase, imitînd cu mîinile o puşcă.

— Inţelege? *Kaputt!*

Langpohl arătă aparatul, care se afla pe aerodrom.

— *Compris!* [3] Aparatul *kaputt?* făcu el mirat.

---

[1] O clipă, dragul meu! (In franceză în original.)

[2] Voiam... (In franceză în original.)

[3] Inţeles! (In franceză în original.)

— Non! Rigaud clătină din cap, apoi își mișcă degetul arătător al mîinii drepte, prefăcîndu-se că ar apăsa pe trăgaciul unei arme.

— Pac! *kaputt! — Fusil confisqué!* [1]

— *Ah! Compris, mon ami! Très bien!* [2]

Langpohl rîdea în hohote.

„Nimic n-ai înțeles“ își zise Rigaud și rîse deznădăjduit împreună cu el.

La ieșire se despărțiră. Langpohl arătă în stînga spre stația de mașini din strada apropiată:

— *Voilà!* [3] Eu aștept!

Rigaud încuviință din cap. În încăperea vămii dădu întîietate doamnei îmbrăcate în negru.

— *Après vous, madame!* [4]

Formalitățile fură îndeplinite cît se poate de repede și fără nici un incident. Femeia vorbea nemțește.

Avu răgaz să se uite la tînărul vameș german. Părea să fie un flăcău de la țară. Vedea chipul lui adăpostit în umbra unei pălării de paie decolorată și torsul lui gol și ars de soare. „Cu doi ani în urmă era desigur încă la coarnele plugului, își zise Rigaud. Acum își vede de treabă aici și poartă o uniformă. Știe pentru ce o poartă. Știe că asta e cerința ceasului de față.

[1] Confiscat pușca! (În franceză în original.)
[2] Ah! Înțeles prietene! Foarte bine! (În franceză în original.)
[3] Iată! (În franceză în original.)
[4] După dumneavoastră, doamnă! (În franceză în original.)

Nu l-a silit nimeni. Nimeni și nimic. Dar a ascultat chemarea vremurilor, orînduirea în care pentru prima oară are ceva de apărat: pacea! Cu siguranță că seamănă cu maică-sa. Trebuie să fie o femeie firavă, trecută de timpuriu, istovită, cu zbîrcituri multe și adînci pe mîini și cu o verighetă de aur roasă, care nu mai poate fi scoasă de pe oasele înțepenite, pentru că degetele i s-au strîmbat. Ce mișcări domoale are. Cîteodată, flăcăului i se face dor de satul lui, de ogor. Seara, de pildă, cînd stă privind aerodromul întins...“

Așa și-l închipuise Pierre Rigaud pe cel care trebuia să poarte pușca...

Tînărul vameș se întoarse spre el și îl privi, cercetînd apoi repede actele.

— Aveți ceva de declarat? Ceva supus controlului obligator? Arme, substanțe chimice sau altele? întrebă el într-o franțuzească fără cusur, punînd geamantanul pe tăblia mesei.

Rigaud împinse spre el geamantanul și servieta.

— Nu! Am avut o armă — o pușcă! Dar mi-a fost confiscată la Le Bourget!...

Cînd auzi cuvîntul „pușcă“ vameșul se opri deodată:

— Vă rog, deschideți valiza.

Încuietorile se deschiseră. Mîna tînărului vameș, ceva mai mare și îndeosebi mai lată, dar nu atît de păroasă ca mîna colegului de la aeroportul din Paris, pipăi cămășile așezate pe deasupra, ridică apoi costumul cafeniu bine îm-

păturit, împinse la o parte trusa de toaletă de culoare galbenă deschisă, își vîrî mîna în buzunarul de pe partea dinăuntru a capacului geamantanului. Mai controlă încă o ultimă dată, iute, sub pijama. Deodată se opri, zăbovi, ca și cînd ar fi dat de un obiect tare, metalic și scoase o pușcă fără pat! Pușca 25262!

O privire surprinsă căzu asupra lui Rigaud, care, buimăcit, ridică mîinile, le lăsă să cadă și începu să înțeleagă de-abia acum, cu încetul, ceea ce se întîmplase. Omul din Le Bourget îi lăsase pușca! I-o ascunsese în cufăr! Era un prieten! Un prieten...

— Mi-a pierit graiul! izbuti în cele din urmă să spună Pierre Rigaud, și încercă să surîdă. La aeroportul Le Bourget au avut deci mai multă înțelegere decît bănuiam! Ce istorie!

Vameșul nu lăsa însă pușca din mînă.

— Parcă spuneați că vi s-a confiscat acolo?

— Da! Așa am spus! Dar...

— Ați avut două puști?

— Nu! Una!

— Credeam că v-a fost confiscată...

— E adevărat! Poftim!

Deschise servieta și scoase cartea.

— Poftiți recipisa! citiți!

— Iertați-mă o clipă! Vameșul puse mîna pe receptor. „Aici Hennig! Să vie tovarășul Rademacher încoace! O chestie absurdă!"

Împinse geamantanul și pușca la o distanță la care Rigaud nu le mai putea ajunge și se întoarse spre călătorul care aștepta îndărătul lui

Rigaud — ultimul dintre cei patru pasageri ai avionului care coborîseră aici. Îi făcu repede formalitățile.

Sosi și Rademacher. Trese de ofițer, ținută corectă, lat în umeri, șuvițe cărunte în părul negru bogat, ochi luminoși și mîini puternice. Hennig îi explică despre ce era vorba. Rigaud stătea în fața lor ca un hoț prins asupra faptului, dar care făcea pe nevinovatul.

„Are mîini care știu să umble cu o menghină" își zise Rigaud, cînd Rademacher apucă pușca. Și ochii unui om care cunoaște viața. În fața pozițiilor de la Verdun — în războiul din 1914—1918, la Hartmannsweilerkopf — vedea probabil pînă și albul din ochii dușmanului. După război, în 1919 erau stinși, lipsiți de expresie. Mai tîrziu, dintr-o dată, a venit marea deșteptare. Ai înțeles că cei în fața cărora ai stat, cu baioneta la armă, nu erau dușmanii tăi! Erau oameni ca și tine! Nu doreau nimic altceva decît ceea ce doreai și tu: muncă, fericire, libertate și pace!"

Anii de după război, șomajul și fascismul nu fuseseră în stare să-i mai strecoare, pentru o clipă măcar, o urmă de îndoială în priviri — asta se vedea. Rigaud întîlnise deseori priviri ca ale lui. Și la Paris și la Sachsenhausen...

— Aici ceva nu e în regulă, tovarășe, șopti Hennig; în orice caz nu-mi dau bine seama ce s-a întîmplat! Monsieur Rigaud din Paris are o pușcă în geamantan, asta-i una la mînă. O armă care, după spusele domniei sale i-a fost

confiscată — poftim are chiar o adeverință în regulă — dar se află totuși aici. Și acum face pe miratul!

Rademacher se opri sub lampă și se uită încă o dată la pușcă.

— Chiar una germană! Ce număr se află pe bilet?

— 25262...

— Același ca și pe pușcă! Prin urmare, s-ar putea să fie chiar așa. Dar pentru ce a primit adeverința?...

Hennig își plimbă degetul mare și arătătorul prin părul pieptănat spre spate. Părea să fie o deprindere a lui — observase și Pierre Rigaud.

— Tocmai asta mă întreb și eu!

Îl măsură pe Rigaud cu privirea de sus pînă jos.

— Totuși în treaba asta ceva nu este în regulă. N-am ce-i face! Poate că a vrut să ne inducă în eroare cu recipisa! Sau poate că i-a înșelat pe cei de la Le Bourget!

— Dar ce avea de gînd cu ea?

— La drept vorbind, nimic! Voiam s-o predau.

— Aha! Rademacher făcu semn că nu i se pare posibil. Asta n-o crezi nici dumneata! Apoi către Hennig: Cine știe ce a spus el și ce ai înțeles dumneata?

— Faceți parte din Forțele Militare Aliate? îl întrebă Hennig pe Rigaud.

— Nu!...

— Prin urmare civil?

— Firește!

— Atunci, în primul rînd, pușca trebuie confiscată! Îmi pare rău! Puteți depune plîngere, monsieur Rigaud!

„Asta am mai auzit azi o dată!" își zise francezul.

— O să vă mirați, tovarăși, dar nu voi depune plîngere și nici nu voi protesta! Luați pușca! Păstrați-o. Intenția mea era s-o pun în mîinile tinerilor germani din Republica Democrată Germană. Cred că la dumneavoastră e în mîini bune. Și de altfel, aceasta și urmăream!

Împotrivirea pe care o așteptau nu se arătă! Vameșul rămase uimit. Rademacher, care ceru să i se traducă și lui cuvintele lui Rigaud, se miră și mai mult.

— Dar nu se poate!... exclamă el. Desigur că n-ați luat pușca asta cu dumneavoastră numai ca să vă fie confiscată aici!

— Ba da!

Rigaud îi făcu vesel semn cu ochiul. Uluiala celor doi îl înveselea grozav.

— Asta-i adevărul adevărat. Și luîndu-mi arma, mă scăpați de două lucruri deodată: de cazna de a face pe un prieten care nu știe franțuzește să înțeleagă că nici în franțuzește o pușcă nu este totuna cu un avion — și de necesitatea de a ține un discurs lung în fața tovarășilor germani!

Cei doi se sfătuiră vorbind în șoaptă. Rigaud

privea înveselit cît erau de uluiţi. „Uite-i cum se miră pe rînd, întîi tînărul, apoi, după ce-i traduce cuvintele mele, cel în vîrstă — îşi zise el — şi ceea ce e mai nostim, e că îşi închipuie că eu nu observ asta. Ia te uită cum stau de vorbă! Parc-ar fi tatăl cu fiul!"

Simţi închizătorul puştii în buzunarul pardesiului. In aceeaşi clipă Rademacher spuse:

— La drept vorbind, nici nu e o puşcă, aşa cum prevăd dispoziţiile legale! Pentru asta îi lipsesc prea multe. Nici închizător nu are!

Hennig traduse. Dar Rigaud nu prinse undiţa care i se aruncase:

— *Voilà*! şi trînti închizătorul puştii pe masă, parcă la momentul potrivit.

— Acum e sau nu e puşcă? După toate dispoziţiile legale? întrebă el.

Hennig aşeză la loc închizătorul, încurcat.

— Se potriveşte. Nu mai lipseşte decît patul armei!

— Tu înţelegi ceva, Hennig? făcu Rademacher, şi puse puşca la o parte.

Rigaud se împotrivi să i se întocmească un proces-verbal. Se mulţumi să dea cele două semnături care-i fură cerute, primi o chitanţă şi îşi luă în primire cufărul — care între timp fusese supus unei percheziţii temeinice, după care germanii i-l aşezară la loc — şi servieta, pornind spre ieşire, cu un prietenesc *„Bonsoir camarades!"*

— Dreptul de a depune plîngere îl aveţi şi mai departe, cu toate că v-am confiscat-o! îi strigă Rademacher din urmă. Rigaud dădu din cap fără a se mai întoarce înapoi.

Afară îl aştepta Ferdinand Langpohl, la volanul unui BMW negru, elegant — Ferdinand era acum şofer la un minister — care îi purtă fără zgomot, în mare viteză, prin Berlinul plin de lumină şi viaţă.

Langpohl îşi conduse prietenul la un mare hotel de lîngă Brandenburger Tor.

— *Keske du schersch,*[1] Pierre? vru să ştie Langpohl cînd văzu că Rigaud îşi răsturnă conţinutul geamantanului pe pat. „Ce cauţi?" Asta voia să însemne întrebarea lui.

— *Rien*! Adică nimic...

Dar nu era chiar aşa.

Gata de plecare, rîse şi îl luă de braţ pe Ferdinand Langpohl.

— *Allons!*[2]

Voise numai să se convingă că puşca Nr. 25262 nu fusese vîrîtă încă o dată în geamantanul lui. Totul era cu putinţă. Şi era bucuros că nu mai avea nevoie să-i dea nici o altă explicaţie lui Ferdinand.

Mîncară într-un restaurant de pe marea arteră Unter den Linden.

---

[1] Ce cauţi? (Qu'est-ce que tu cherches — scris fonetic, probabil după un manual de conversaţie franceză.)

[2] Să mergem! (In franţuzeşte în original.)

— Ce fel de vin bem? întrebă Rigaud.

— Ştii, tu trebuie să alegi. Eu sînt băutor de bere! încercă Langpohl să se facă înţeles. Chelnerul aduse la masă un coleg care vorbea franţuzeşte.

— O sticlă de vin bulgăresc, roşu! comandă acesta apoi la bufet.

Francezul îl întrebase întîi ce zi a săptămînii era, după care începuse să rîdă cu hohote. Pesemne că era ameţit gata! Auzi — ce era de rîs, pentru că aflase că-i marţi? Chelnerul clătină din cap. „Cîte neamuri, atîtea obiceiuri" îşi zise el.

Mai tîrziu porniră la plimbare pe străzile marelui Berlin. În aleea Stalin, Langpohl conduse BMW-ul în parcul de maşini. Coborîră şi o luară pe jos de-a lungul noii străzi. Ei doi, germanul şi francezul. Deasupra clădirilor albe, înalte, ce se înşirau de-a lungul primei străzi socialiste din Berlin, deschisă în locurile unde o orînduire de mult depăşită lăsase în urmă-i moarte, dărîmături şi mirosul pîrjolului, scînteiau stelele. Ferestrele luminate şi strălucirea marilor lampadare păreau a prevesti întruparea unor nețărmurite speranţe fericite.

— Lumină în noapte... şopti Pierre Rigaud.

Langpohl nu înţelese, dar bănuia la ce se gîndeşte celălalt. Stătură multă vreme în faţa statuii lui Stalin. Înfloreau flori — acolo unde odinioară vedeai o mare de coroane.

Doi tineri trecură pe lîngă ei. Unul era în uniformă.

Privirile le erau limpezi şi sigure. Ca şi paşii. Rigaud se gîndi pentru ultima oară la puşcă. Ştia că se află în mîini bune.

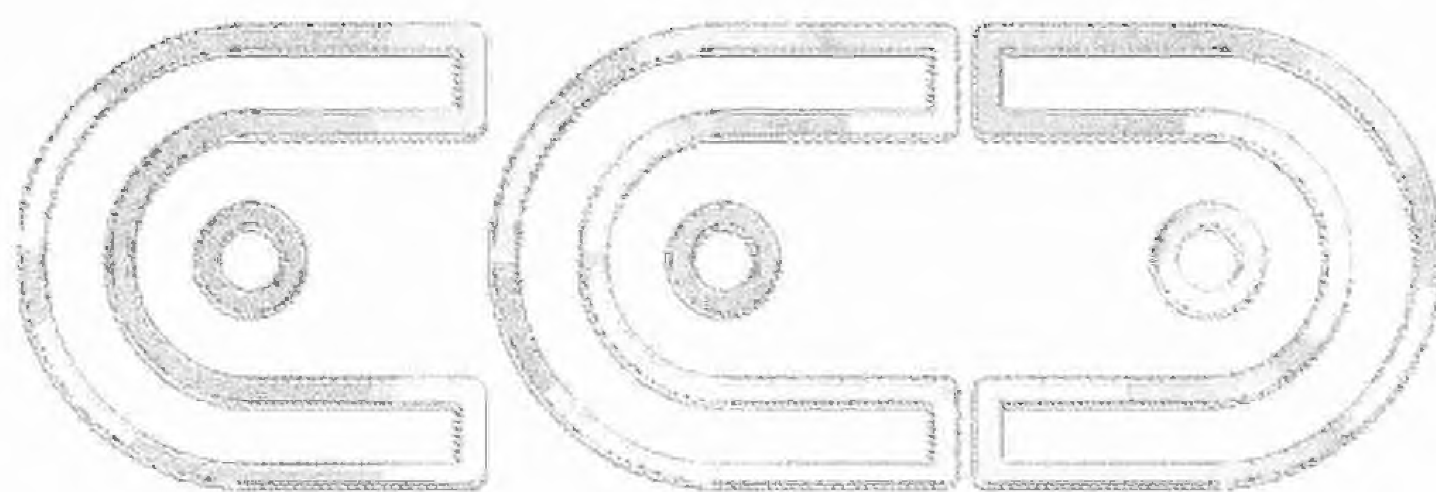
Şi aceasta îl făcea să se simtă fericit.

Responsabil de carte : M. Scarlat
Tehnoredactor : A. Crişan
Corector : C. Costescu

Dat la cules 22.02.55. Bun de tipar 23.04.55. Tiraj 15.100 ex. Hîrtie ediţii tip B. de 60 gr. m.p. Ft. 700×1000/32. Coli ed. 4,50. Coli de tipar 3,87. Preţul unui exemplar 1,50 lei. Ediţia I. Comanda 1724. A. nr. 0663. Pentru bibliotecile mici indicele de clasificare 8 A=R

Tiparul executat sub com. nr. 1345 la Combinatul Poligrafic Casa Scînteii „I. V. STALIN", Bucureşti R.P.R.

Scanare și prelucrare digitală

de

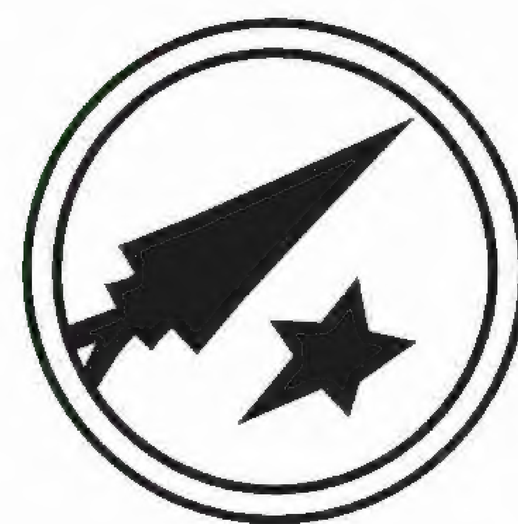

Anonim

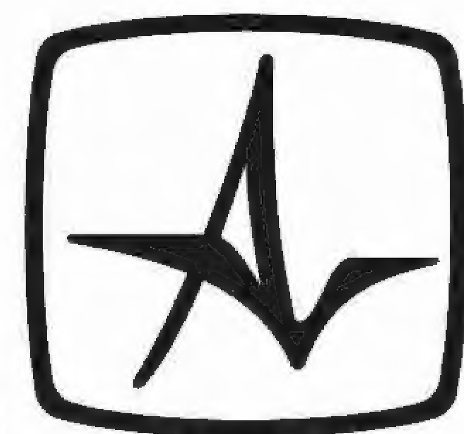

și

CAT Graur

Antwerpen

2023